

Cultuurfonds van de
Bank Nederlandse
Gemeenten

Jaaroverzicht
tweeduizendzes

Samenstelling projecten omslag:
Robodock, Opera Turandot,
Het Transparante Huis en NH-3D.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	5
Cultuurfonds BNG	6
Sponsor	8
Stimulering jong talent	11
Projecten	14
De eenzame uitvaart	15
Projecten	18
Eenzame uitvaart, nummer 55	26
Projecten	30
Eenzame uitvaart, nummer 66	38
Projecten	42
Eenzame uitvaart, nummer 68	50
Projecten	58
Eenzame uitvaart, nummer 69	64
Colofon	71

> Voorwoord

Het Cultuurfonds BNG steunt activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, die financieel door minimaal twee gemeenten mede mogelijk worden gemaakt en die van betekenis zijn voor het gemeentelijke kunst- en cultuurbeleid in brede zin.

Het bestuur van het Cultuurfonds BNG bestaat uit een voorzitter, een vice-voorzitter en vijf andere leden. Het bestuur wordt deels benoemd door de Raad van Bestuur van de BNG, deels door het bestuur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

De BNG stelt financiële middelen en secretariële ondersteuning aan het Cultuurfonds BNG ter beschikking om deze doelstelling te realiseren.

Het Cultuurfonds BNG ontvangt jaarlijks vele verzoeken om financiële steun voor zogenaamde reguliere projecten. Gelet op dit grote aantal (vijf- tot zeshonderd per jaar) en de beschikbare middelen, moeten steeds keuzes worden gemaakt met betrekking tot de ingediende projecten. In die afweging wordt niet alleen met de statutaire doelstelling en de criteria rekening gehouden maar ook met een evenwichtige verdeling over de diverse aandachtsgebieden

Dit jaaroverzicht geeft enige informatie over de historie, de doelstelling en het beleid van het Cultuurfonds BNG. Ook de werkwijze met betrekking tot aanvragen om financiële steun komt aan de orde.

U vindt ook een beschrijving van alle projecten die – mede met steun van het Cultuurfonds BNG – in 2006 zijn uitgevoerd. Dat kunnen dus ook projecten zijn waarvoor het Cultuurfonds BNG al eerder, bij voorbeeld in 2005, middelen heeft toegezegd.

Daarnaast is er jaarlijks steun voor enkele projecten (in 2006 in totaal vijf) die voor de relatiemarketingactiviteiten van de bank van belang zijn.

Tenslotte treedt het Cultuurfonds BNG op als actieve stimulator van jong talent in diverse disciplines.

> Cultuurfonds van de Bank Nederlandse Gemeenten

> Historie

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) heeft in 1964, ter gelegenheid van haar 50-jarig bestaan, de Stichting Cultuurfonds BNG in het leven geroepen.

> Doel

Het Cultuurfonds BNG heeft tot doel activiteiten te stimuleren op het gebied van kunst en cultuur, die financieel door minimaal twee gemeenten (mede) mogelijk worden gemaakt en die van betekenis zijn voor het gemeentelijke kunst- en cultuurbeleid.

Bij de beoordeling wordt zowel rekening gehouden met een geografische spreiding als een verdeling over de diverse kunstdisciplines. Het Cultuurfonds BNG hecht sterk aan de band met de Nederlandse gemeenten. Dit betekent ook dat projecten of voorstellingen die door het land reizen (en dus meerdere gemeenten aandoen) eerder voor een subsidie in aanmerking komen.

> Voorwaarden

Het Cultuurfonds BNG beperkt zich – mede gezien het beschikbare vermogen – in principe tot het financieel ondersteunen van culturele activiteiten die door minimaal twee gemeenten financieel worden ondersteund en die daarnaast:

- een uniek, inhoudelijk bijzonder, experimenteel of voor andere gemeenten voorbeeldstellend karakter hebben
- een meer dan lokale uitstraling hebben en zodanig financieel zijn opgezet dat een bijdrage gerechtvaardigd is

Het Cultuurfonds BNG draagt nadrukkelijk niet bij in kosten van projecten die gericht zijn op investeringen. Dus geen restauraties, bouwsubsidies, kosten van inrichting en exploitatie, vaste personeelskosten van instellingen etc.

> Werkwijze

Het Cultuurfonds BNG neemt een aanvraag voor subsidie alleen in behandeling die:

- past binnen het beleid en dus voldoet aan bovenstaande voorwaarden
- tenminste vier maanden voor aanvang van het project – volledig – is ingediend.

> Cultuurfonds bestuursvergadering

Het bestuur komt eens per kwartaal bijeen (medio maart, juni, september en december). Aanvragen moeten ca. zes weken vóór de bestuursvergadering ontvangen zijn. Binnen een week na de vergadering ontvangen aanvragers schriftelijk bericht of de aanvraag wel of niet wordt gehonoreerd. Op de website www.bng.nl staan de voorwaarden beschreven en is ook een aanvraagformulier te vinden.

> Informatie

Cultuurfonds BNG
Postbus 30305
2500 GH Den Haag
tel. 070 - 3 750 523
e-mail: cultuurfonds@bng.nl

> Bestuur

Het bestuur van het Cultuurfonds BNG opereert onafhankelijk en laat zich bij haar besluitvorming adviseren door een adviescommissie waarin vertegenwoordigers uit diverse kunstdisciplines zitting hebben.

Het bestuur van het Cultuurfonds BNG is als volgt samengesteld:

- Voorzitter James van Lidth de Jeude, burgemeester van Deventer
- Vice-voorzitter Dirk Noordman, directeur Bureau voor Cultuurmarketing en universitair docent Kunstmanagement Erasmus Universiteit,
- Armand Cremers, burgemeester van Beek
- Helmer Koetje, burgemeester van Twenterand
- Wim Kuiper, lid directieraad Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Miriam Salet, burgemeester van Hoogezand-Sappemeer
- Michiel Zonneville, burgemeester van Leiderdorp
- Mat Meijs, secretaris

Het secretariaat wordt gevoerd door Francis de Zeeuw.

Het bestuur komt vier keer per jaar bij elkaar om te beslissen over ingezonden verzoeken om financiële steun en het te voeren beleid. Voorafgaand aan elke bestuursvergadering komt de adviescommissie bijeen die een advies uitbrengt over de te behandelen verzoeken.

De adviescommissie bestaat uit:

- Michiel Zonneville, voorzitter
- Tom van Gestel, artistiek leider Stichting Kunst en Openbare Ruimte
- Truus Gubbels, stafmedewerker Boekmanstichting
- Fieke Krikhaar, interimmanager voor overheid en non-profit organisaties
- Gusta Lebbink, consultant kunst en cultuur
- Peter Maissan, consultant kunst, cultuur, welzijn en onderwijs, dirigent, componist en producer
- Pieter Prick, manager artistieke zaken Rotterdams Philharmonisch Orkest
- Tom van Vliet, curator mediakunst
- Mat Meijs, secretaris

> Beleid

Om zijn statutaire doelstelling te realiseren stimuleert het Cultuurfonds BNG projecten volgens drie sporen. In de eerste plaats zijn er de reguliere projecten waarvoor het fonds bijdragen verleent. Daarnaast treedt het Cultuurfonds op als sponsor en als actieve stimulator van jong talent.

> Reguliere projecten

Het Cultuurfonds BNG ondersteunt projecten op het gebied van kunst en cultuur die door andere partijen georganiseerd worden. Aanvragen voor deze projecten worden beoordeeld aan de hand van eerder genoemde statutaire criteria. De bijdrage van het Cultuurfonds is in beginsel eenmalig en dient vooral om nieuwe projecten van de grond te krijgen of om een nieuw element in een bestaand project een kans te geven. Een actieve rol vanuit de gemeenten – ook in financieel opzicht – en liefst zichtbaarheid in diverse plaatsen in het land, zijn hierbij van belang.

Dit jaaroverzicht geeft een korte beschrijving van alle projecten die in 2006 hebben plaatsgevonden.

> Sponsor

De ‘bijzondere avonden cultuur’ die de BNG al enkele jaren organiseert vallen – gezien de grote belangstelling – zeer in de smaak bij de relaties van de bank. Het Cultuurfonds maakt deze culturele evenementen mede mogelijk. Projecten die in 2006 zijn georganiseerd:

Hersenschimmen

18 MEI
MAASTRICHT

Het Ro theater speelt ‘Hersenschimmen’ naar het boek van Bernlef. Dit is een van de stukken uit de serie Topstukken: de vier meest spraakmakende stukken van de toonaangevende toneelgezelschappen. Te zien in theaters in veertien Nederlandse steden.

Hersenschimmen, in de regie van Guy Cassiers, is een ontroerende en intense voorstelling over vergankelijkheid en nietsvermoedend sterven. Genodigden van de BNG worden in het prachtige Theater aan het Vrijthof in Maastricht ontvangen. Acteur Joop Keesmaat wint met zijn vertolking in september, tijdens het Gala van het Nederlands Theater, de Louis d’Or, de prijs voor de beste mannelijke hoofdrol.

All inclusive

23 MEI

VEENHUIZEN

Midden op het Drentse platteland staat een kasteel opgebouwd uit 10.000 strobalen. In dit strokasteel wordt onder regie van Sjoerd Wagenaar (PeerGroup) en Floris van Delft (NNT) de locatievoorstelling *All inclusive* gespeeld. Onderwerp is de verwenindustrie: resorts, vakantieparadijzen en themaparken en de behoefte van de mens aan puur natuur. Nadat in de eerste scene het kasteel als achtergrond heeft gefungeerd, lopen de bezoekers dwars door de akker naar het kasteel. Daar wordt de voorstelling vervolgd. Het publiek ligt op veldbedden onder dekens en is getuige van een bijzondere ervaring.

Le Jugement de Midas

17 AUGUSTUS

NIJETRIJNE

Ook in de openlucht, maar dan in een natuurgebied in Friesland, is de opvoering van *Le Jugement de Midas* door de Stichting Intermezzo. Professionele zangers en musici voeren niet eerder in Nederland vertoonde komische opera's uit. Na een wandeling van een kwartiertje komen de bezoekers bij de tribunes die op verschillende locaties staan opgesteld. Tussen de bedrijven door is er Beerenburg, bruinbrood en boerenkaas; na afloop wordt in een grote tent gezamenlijk een eenvoudig doch voedzaam maal genuttigd. In 2005 een groot succes, vandaar voor 2006 weer in de programmering opgenomen.

Film in de polder

24 AUGUSTUS
REEUWIJK

In het polderlandschap tussen Reeuwijk en Gouda wordt voor de tweede keer het filmfestival 'Film in de polder' gehouden. Films met het thema stad en platteland worden in de openlucht vertoond. Bezoekers zitten op stroballen, houten bankjes of op zelf meegebrachte stoelen. Het enorme filmscherm staat in de openlucht, in de verte hangt de nevel en zie je de koeien staan. Overdag regent het nog, maar 's avonds wordt het droog. De Spaanse film *La vida que te espera* van regisseur Aragón toont op een niet romantische en eerder rauwe manier het leven in een Baskische boerengemeenschap in een streek die meer en meer ontvolkt raakt. De relaties van de bank genieten niet alleen van de film maar ook van de boerenmaaltijd die voorafgaand wordt geserveerd.

Masterclass saxofoon

10 SEPTEMBER
WASSENAAR

Op het jaarlijkse VIP-concert van de BNG zorgt The International Holland Music Sessions (TIHMS) voor een verrassende muzikale invulling.

TIHMS creëert kansen voor jonge getalenteerde musici. Zij maakt gebruik van haar internationale netwerk om muzikale talenten te ontdekken. Vervolgens helpt zij de jonge musicus zijn weg te ontwikkelen naar het internationale concertpodium. Niet alleen door middel van muzikale coaching maar ook door intensieve begeleiding en talrijke mogelijkheden om concertervaring op te doen.

Op 10 september wordt op onnavolgbare wijze door Arno Bornkamp een masterclass saxofoon gegeven. Deze Nederlandse virtuoos, die zich even goed thuis voelt in het traditionele als in het hedendaagse repertoire is een lyricus met veel gevoel voor performance. Onder zijn leiding laten Eva van Grinsven en Esther Nijhuis, beiden op altsaxofoon, hun fantastische spel horen. Tijdens deze prachtige nazomeravond blijft het na afloop nog lang onrustig in de tuin van het Wassenare Kasteel De Wittenburg.

> Stimulering jong talent

Het Cultuurfonds BNG wil de culturele infrastructuur op lokaal gebied nieuwe impulsen geven door het in zoveel mogelijk gemeenten stimuleren van jong Nederlands talent bij het realiseren van hun producties. Het fonds kiest hierbij voor een actieve aanpak door het stimuleren van jong talent.

Op drie gebieden zijn hier reeds initiatieven ontwikkeld:

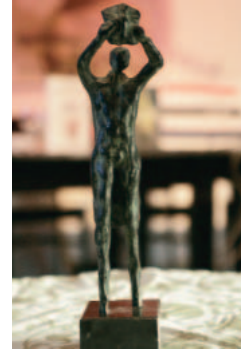
Theater

Er is een meerjarige samenwerking met het Theater Instituut Nederland (TIN) betreffende de Serie Nieuwe Theatermakers. Hierbij gaat het om een selectie van voorstellingen van beginnende theatermakers die in ongeveer twintig gemeentelijke theaters is te zien.

De meest veelbelovende theatermaker uit deze serie ontvangt de Cultuurfonds BNG Prijs Nieuwe Theatermakers.

Op 8 september krijgt choreografe Keren Levi voor haar voorstelling Territory als eerste deze prijs. Ze ontvangt van Mat Meijs, secretaris Cultuurfonds BNG, een cheque ter waarde van 50.000 euro bestemd om een volgende voorstelling te maken.

Uit het juryrapport: 'De voorstelling Territory van Keren Levi doet een beroep op de toeschouwer om te incasseren, associëren en interpreteren. Een voorstelling waarin zij verrassend vorm geeft aan een breed thema door veel verschillende theatrale elementen met elkaar te combineren: muziek, beweging en dans, video-beeld en spel. Door een weldoordachte mix van al deze ingrediënten ontstaat een handtekening van de maker, een eigen stijl. Bovendien spreekt uit de details de professionaliteit, de ambitie en het engagement van Keren Levi. De jury verwacht van haar dan ook nog meer prikkelende en inspirerende voorstellingen.'

Literatuur

De BNG Nieuwe Literatuur Prijs wordt voor de tweede keer uitgereikt. De winnaar in 2005 was Esther Gerritsen. Het is een prijs voor auteurs jonger dan veertig jaar die twee of meer literaire prozawerken op hun naam hebben staan, die nog niet zijn doorgebroken en die nog geen grote literaire prijs hebben gewonnen en van wie tussen 1 september 2005 en 31 december 2006 een nieuw boek is verschenen.

De jury onder voorzitterschap van Margreet Dolman, bestaat uit vier jonge recensenten, te weten Arjen Fortuin (NRC), Annemiek Neefjes (NRC, Standaard), Fleur Speet (Financieele Dagblad) en Arie Storm (Parool, Vrij Nederland). Voorafgaand aan de prijsuitreiking gaat Hanneke Groenteman met de auteurs in gesprek. De Vlaamse auteur Yves Petry (1967), wiens laatste boek *De achterblijver* heet, wint deze oevreprijs ter waarde van 10.000 euro. Ook ontvangt hij een beeldje van beeldend kunstenaar Theo van Eldik. De andere genomineerden zijn: Saskia de Coster, Hiske Dibbets, Hans den Hartog Jager en David Nolens.

Uit het juryrapport: 'Er wordt wel eens gezegd dat literatuur stijl is. Stijl maakt inderdaad het verschil. En voor het genieten van een fascinerende stijl ben je bij Yves Petry aan het juiste adres. Met elke nieuwe roman weet Petry zich scherper en helderder uit te drukken. Petry lezen is genieten en is een avontuur, maar wel een avontuur van het verontrustende soort. Zoals het misschien altijd verontrustend is als je zo'n intiem kijkje in het brein van een ander wordt geboden De winnaar van de BNG Nieuwe Literatuur Prijs is een auteur die een diepe fascinatie tentoonspreidt voor het moderne, eenentwintigste-eeuwse leven. Het is de schepper van een hoofdpersoon die alles wil begrijpen en meent alle sleutels in handen te hebben. Maar ook iemand die bedrogen uitkomt als er in hemzelf méér blijkt te zitten dan een koele wetenschapper die zijn tijd vooruit meent te zijn. De werdegang van deze eens optimistische onderzoeker wordt beschreven in een stijl die al vaker geprezen is, maar de jury kan en wil in dit geval niet achterblijven.'

Klassieke muziek

De Stichting Jong Muziktalent Nederland neemt het voortouw in een samenwerking met vijf nationale muziekconcoursen die zich uitsluitend richten op de ontwikkeling van jong talent. Het Cultuurfonds BNG ondersteunt deze samenwerking en er zijn prijzen voor jong talent in diverse leeftijdsgroepen en instrumenten. Met name jonge talenten, die net niet in de hoogste prijzen vallen, krijgen de mogelijkheid om concertervaring op te doen. Ook zijn er prijzen voor de uitvoering van werk van Nederlandse componisten.

Op 14 januari 2007 is in de Rotterdamse Doelen de finale van het Nationaal Concours 2006. Muziktalent van het jaar is Thomas Beijer, die zich daarmee in het rijtje schaart van Janine Janssen, Tania Kross en Quirine Viersen. Drie andere finalisten ontvangen uit handen van voorzitter James van Lidth de BNG-prijzen. Op de foto, vlnr. Shin Sihan (viool, 12 jaar), Anne Brackman (fluit, 11 jaar) en Amarins Wierdsma (viool, 15 jaar).

Een van de meest opmerkelijke projecten die het Cultuurfonds in 2006 heeft gesteund, heet > **De eenzame uitvaart**. Dichter en kunstenaar F. Starik (1958) is initiatiefnemer en coördinator van de Amsterdamse Stichting de eenzame uitvaart. Sinds 2002 brengt hij in Amsterdam eenzame doden met een gedicht naar hun laatste rustplaats, een stuk of zeventig inmiddels. Hij stelde een ‘poule des doods’ samen, met telkens ‘een dichter van dienst’. Starik woont alle uitvaarten bij en schrijft daarover telkens een verslag, aanvankelijk als deelopdracht van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst, en later omdat het nu eenmaal een gewoonte is geworden, een gezonde gewoonte. In 2005 verschijnt bij uitgeverij Nieuw Amsterdam het boek ‘De eenzame uitvaart’ met deze verslagen en gedichten van onder anderen Menno Wigman, Anneke Brassinga en Neeltje Maria Min.

Stichting de eenzame uitvaart wordt in het voorjaar van 2006 opgericht met als voornaamste doelstelling de aanwezigheid van dichters bij eenzame uitvaarten te continueren en waar mogelijk uit te breiden. Inmiddels is er ook in Utrecht een poule des doods actief en rekenen in meer steden de aldaar functionerende stadsdichters dit tot hun takenpakket.

Verspreid over dit jaaroverzicht treft u vier verslagen van uitvaarten die Starik recentelijk bijwoonde, met dichters van dienst Maria Barnas, Jos Versteegen, Ilse Starckenburg en F. Starik zelf. Hij leidt het project hieronder voor u in.

> Redelijke opzegtermijn

Een paar weken geleden vroeg een begrafenisondernemer me om voor een promotiefilm die bij gelegenheid van het zoveeljarig bestaan van de onderneming werd opgenomen, mijn wensen aangaande mijn eigen uitvaart uit te spreken. Ik wist niks. Dat viel me van mezelf ook wel tegen. Ik wens voornamelijk dat mijn dood nog heel ver weg is. Geen mens kan zich bewust zijn van de eigen sterfelijkheid. Met de mogelijkheid van de eigen dood kun je geen rekening houden. Een begrafenisondernemer is zich bewust van de sterfelijkheid van anderen, niet die van zichzelf. In de uitvaartbranche ziet men graag een mooie begrafenis, omdat dit professioneel voldoening schenkt. Niet omdat men denkt: zo wil ik het ook.

Over honderd jaar is er niemand van ons over, niemand van al diegenen die dit jaaroverzicht om de een of andere gewichtige reden kregen toegezonden, misschien nog jarenlang bewaarden, op een plank met jaarverslagen, op een diffuse stapel halfgewenst drukwerk, dat nooit de boekenkast zal halen. Ooit zullen andere mensen andere jaarverslagen doorbladeren, over cijfers gebogen zitten, al dan niet goedkeurend knikken: het is weer een mooi jaar geweest.

Meer dan op een mooie uitvaart hoop ik op een sterfbed, mijn sterfbed: ik zou liever niet plots neervallen. Volkomen onverwacht is van ons heengegaan. Ik hoop vooral dat ik wat tijd krijg om afscheid te nemen, misschien nog wat op te ruimen, ik zou het echt enorm op prijs stellen als de dood zich ruim van tevoren aankondigt, een opzegtermijn van één jaar lijkt me alleszins redelijk. Ik ben benieuwd of op het laatst mij inzichten deelachtig zullen worden, of ik alles in een heel nieuw licht zal zien, of ik plotseling alles begrijp, een grote vrede in mij daalt: het is mooi geweest, mooi.

Het begint met de dood van mijn vader, in 1989, ik denk dat het daar begon.

Het was een lang aangekondigde dood.

Langzaam opgeheven worden. Zijn uitvaart werd uiterst sober gehouden. Hij wilde gecremeerd worden, opgeruimd staat netjes. Nog jarenlang roerloos in een kist te moeten liggen, nee, dat was maar verspilling, overbodig ruimtebeslag, hij had de laatste jaren al genoeg gelegen. We gaan er geen poppenkast van maken, vond hij. Niemand mocht komen. Alleen de familie, het gezin. Moeder, drie zonen, een schoondochter, twee kinderen, verder niemand. We zaten bedrukt bijeen in de aula. Er zal muziek geklonken hebben. Niemand zei iets. Moeder hilde met lange uithalen. Ons lukte het niet. Dat maakte haar nog eenzamer.

Weg. Ik herinner me de opluchting dat we niet met onze kleine familie achter de kist aan over het kerkhof hoefden te lopen. Dat de mensen elkaar zouden aanstoten en zeggen dat het zielig is, voor die meneer, zo weinig mensen aan je graf. Ik herinner me vooral de wezenloze stilte in de aula. Ik wed dat met behulp van een populair psychologisch zelfhulpboek eenvoudig valt aan te tonen dat ‘de eenzame uitvaart’ eigenlijk een re-enactment van die oorspronkelijke situatie is.

> Minimale eis van beschaving

Onder een eenzame uitvaart wordt verstaan een begrafenis of crematie die door niemand wordt bijgewoond, afgezien van de vier dragers, de uitvaartleider en een medewerker van de Sociale Dienst, alsmede dus, een dichter, die als instant-nabestaande de laatste woorden spreekt. Ger Fritz, de seniormedewerker van de Dienst die de aanwezigheid van een dichter bij eenzame uitvaarten eerst accepteerde, en later in zijn ruimbemeten hart sloot, verdedigt het initiatief zo: ‘Kijk, op een Amsterdamse uitvaart is het normaal als er iemand spreekt. Een vriend, een familielid. Dus is het normaal dat wij ervoor zorgen dat als er niemand is, er een dichter komt spreken, namens de gemeenschap.’

De dichter kan de vriendschap niet vervangen. De dichter brengt een saluut aan iemand, die hij nooit heeft gekend, noch zal leren kennen. Aan iemand, die niemand meer zal leren kennen. ‘De eenzame uitvaart’ voldoet aan een minimale eis van beschaving. Dat is normaal. Een uiterste consequentie van de verzorgingsstaat. Zelfs uw laatste woorden worden door een ander gesproken. Wij nemen uw verantwoordelijkheid uit handen.

> Een fijne hobby

Voor ik dieper inga op wat wij precies voor of met de doden doen wil ik nog een paar algemene opmerkingen maken: ten eerste over de onderschatte kracht van dood en rouw in onze samenleving: jaarlijks sterven er twee- tot driehonderdduizend mensen, die ieder zeker tien rouwenden zullen achterlaten: dat betekent, dat permanent een vijfde deel van ons volk in de rouw is, en dan reken ik de vijf miljoen katten en twee miljoen honden, die hooguit twintig jaar worden, dus een veel hogere omloopsnelheid kennen, en dikwijls even innig geliefd worden als onze menselijke soortgenoten, nog niet mee. Om maar te zwijgen van de 450 miljoen productiedieren in ons land woonachtig, sinds kort weliswaar met twee zetels in de volksvertegenwoordiging opgenomen, over wie niemand toch een traan laat. De dood is een enorme kracht in onze samenleving, die zich grotendeels in het verborgene afspeelt, buiten beeld wordt gehouden. We houden ons maar flink. We staan oog in oog met een verschijnsel

waarvan we liefst zo weinig mogelijk willen weten. Het klopt niet met ons reclameplaatje van de welvaartsmaatschappij, de maakbare samenleving. We vinden ziekten vies, wij zijn normaal. Wie rouwadvertenties leest, ziet, dat ook het overlijden van oma op negentigjarige leeftijd als een groot onrecht wordt gezien, voor de familie als een schok komt, waar men graag gewag maakt van gevoelens van intense droefenis, dikwijls gemengd met een forse scheut verontwaardiging. De dood hoort niet bij ons. We doen maar of hij niet bestaat, zijn telkens weer even verrast, geschokt en bedroefd.

Voor mij ligt dat anders. Ik vind de dood interessant, ik heb er een fijne hobby aan, een specialisme van gemaakt, ik zoek hem op. Het lijdt geen twijfel dat de dood een man is. Mogen ziekten vrouwelijk zijn, de dood is een man. In huizen waar de verwarming lager is gezet opdat vader niet te erg gaat stinken, voordat hij wordt opgehaald, want stinken, bij God, dat heeft vader bij leven al genoeg gedaan.

> Wij oordelen niet

Ik ben geen sociaal werker, ik heb geen verantwoordelijkheid tegenover een rouwende familie, want familie is er niet. Ik kan van mezelf niet zeggen of ik een slecht mens ben, die genot peurt uit het eenzaam overlijden van naamloze personages in het toneelstuk van zijn leven. Ik werk met taal. Taal alleen.

Een dichter die een saluut aan een eenzaam overledene brengt, is vrij. De dooie kan een ouwe dame zijn, de dooie kan een gelukszoeker wezen, de dooie mag veel gestolen hebben, een vrouw halfdood hebben geslagen, de dooie mag weinig anders hebben gedaan dan jaren glazig in de beeldbuis staren, scheten latend, boerend van goedkoop blikbier, de dooie mag kinderen onvrijwillig op intieme plekken hebben aangeraakt, de dooie mag gevonden worden in een kast, de dooie mag dezelfde dag zijn vrijgelaten, gescoord hebben, een hoer hebben bezocht om zich uiteindelijk op een zolder te verhangen, waar hij pas drie maanden later gevonden wordt. De dooie mag een leven lang porseleinen olifantjes hebben verzameld om die uit te stallen in het raamkozijn: in de dood is iedereen even onschuldig. De eerste les die ik leerde van Ger Fritz, was deze: wij oordelen niet. Wij oordelen niet.

> Onzichtbaarheid

De dood is de laatste jaren een populair onderwerp voor televisieprogramma's geworden. Onze exhibitionistische cultuur heeft zich ten langen leste tot de glamourbegravenis uitgebreid. De cultus rond het overlijden van prinses Diana, de tot aan de rand van de tombe voerende studie van gelaatsuitdrukkingen van de koninklijke familie en andere hoogwaardigheidsbekleders bij de uitvaarten van Claus en Bernhard, de eveneens live op televisie uitgezonden 'plechtigheid' voor André Hazes in de ArenA: niemand verbaast zich er nog over. Misschien zijn zulke massaal bezochte evenementen een uitdrukking van de kunstmatige mediafamilie waartoe we zijn gaan behoren. Bijna twintig procent van ons volk is wel eens met naam erbij, geciteerd in een landelijke krant of tijdschrift. Twaalf procent was wel eens pratend in beeld op televisie. En maar liefst één op de twintig mensen zegt wel eens door een onbekende om een handtekening te zijn gevraagd in de veronderstelling dat men een Bekende Nederlander was.

Er zullen mensen zijn die menen dat de eenzame uitvaart deel uitmaakt van diezelfde exhibitionistische cultuur, aan de andere kant van het spectrum. De eenzame dode heeft er al dan niet bewust voor gekozen geen deel (meer) uit te maken van deze familie. Die laat je met rust.

Voor de dichter, en voor de integriteit van het gehele project, is het van wezenlijk belang dat hij zijn gedicht niet over het hoofd van de dode heen tot een denkbeeldig publiek richt, maar dat hij tot de dode spreekt, in de werkelijke situatie is. Deze onzichtbaarheid maakt deel uit van de kwaliteit van de gebeurtenis, die in onze gemediatiseerde samenleving in strikte zin dus géén gebeurtenis is.

Bij de eenzame uitvaart zoeken we de vernieuwing niet. We respecteren de gebruiken van de normale, de modale uitvaart: drie muziekstukken, doorgaans uit het genre licht-klassiek, het Adagio van Bach, Herfst van Vivaldi, De Peer Gynt Suite van Grieg. En zoals de modale begravenis een spreker kent, vertegenwoordigt hier de dichter de ontbrekende familieleden. Hij spreekt tussen het eerste en tweede muziekstuk. Hij loopt achter de kist aan. Bij het graf vraagt de uitvaartleider een minuut stilte. Dan zakt de kist. Soms is er een schepje zand. En altijd is er koffie. > F. Starik <

I/06

Arminius salons: Ontmoetingen tussen woord en klank

Stichting Arminius

Het gaat hier om bijzondere concerten waarin muziek en literatuur centraal staan. In elk concert verkent het ensemble Domestica Rotterdam – bestaande uit musici van het Rotterdams Philharmonisch Orkest – een spannende combinatie van schrijvers en componisten. Dit gebeurt samen met gastmusici, zangers, vertellers, schrijvers en theatermakers. De eerste salon vindt op 15 januari plaats en heeft als titel Russisch Nieuwjaar: Drie grote Russische kunstenaars worden geëerd: componist Alfred Schnittke, dichter Joseph Brodsky en schrijver Viktor Jerofejev.

I/06

Great Expectations

LUX

Mijn lot, en al mijn doen en laten
en waar ik ga en waar ik sta,
blijkt plotseling in hoge mate
gestuurd door de genetica

Zo begint een gedicht van dichter Jean Pierre Rawie. Hij is één van de zes dichters die zich in het kader van Great Expectations hebben verdiept in onze genetische toekomst. Wat kan er en wat kan er over veertig jaar? En waar trekken wij onze (morele) grenzen? In het Nijmeegse LUX vindt van 8 tot en met 28 januari het project Great Expectations plaats. Vier weken theater, debat, poëzie, beeldende kunst, performances en college's over onze genetische toekomst.

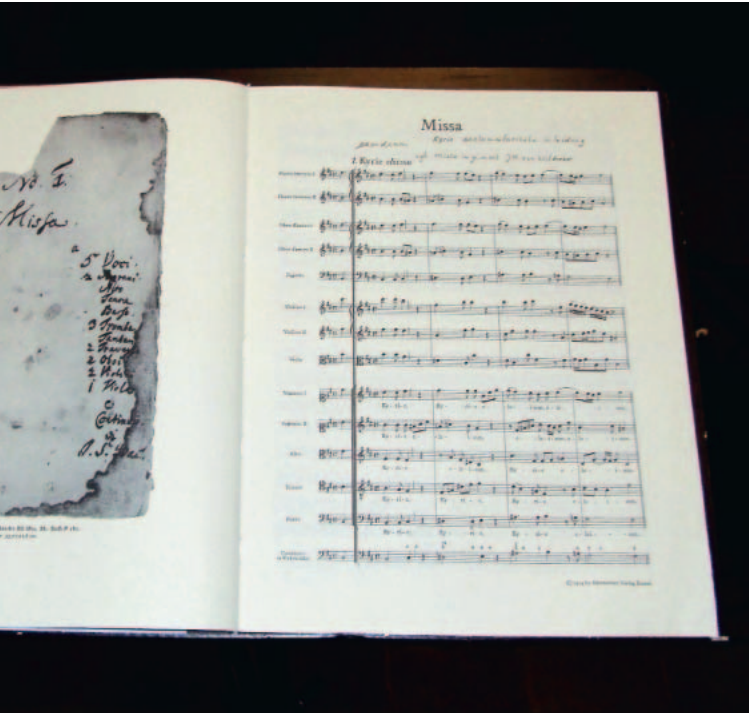

2/06

Hohe Messe op Vlieland

Kamerkoor Zestien Wad

Kamerkoor Zestien Wad, normaal bestaand uit zestien zangers uit heel Nederland, wordt voor deze bijzondere opvoering aangevuld met vijftien zeer ervaren zangers uit diverse andere koren. Het Randstedelijk Begeleidings Orkest wordt gecontracteerd en zo wordt op 11 februari 2006 voor het eerst de Hohe Messe van J.S. Bach op Vlieland uitgevoerd. De meer dan 400 jaar oude Nicolaaskerk, prachtig verlicht door kroonluchters vol echte kaarsen, vormt een schitterende locatie voor dit concert. Uit het programmaboekje: 'Zonder de royale bijdragen van bedrijven, fondsen, overheden en particulieren was dit concert niet mogelijk geweest, tenzij het publiek € 90 voor een kaartje over had gehad.'

2/06

In the neighbourhood

Stichting De Veemvloer

Twee maanden lang, van 10 februari tot en met 9 april, onderzoekt dit project, een gezamenlijk initiatief van De Veemvloer en Artwalk de rol van kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven in drie stadsvernieuwingsbuurten in het stadsdeel Westerpark te Amsterdam. Actuele vragen over kunst, publieke ruimte en stedelijke ontwikkeling als artistiek project komen aan de orde. Ook zijn er debatten, performances en kan men op bezoek bij de Therapeuterette van het Instituut voor de loslopende mens.

2/06

Mozartfestival Drenthe

Stichting Mozartfestival Drenthe 2006

2006 is Mozartjaar. In Drenthe aanleiding om een Mozartfestival te houden. Het begint met een openingsconcert op 11 februari in Assen waar het Ave Verum, de Symfonie nr. 33 en de Grote Mis worden opgevoerd. Bij het slotconcert op 25 november in Coevorden staat onder meer het Requiem op het programma. En tussen deze beide data zijn op allerlei locaties verspreid over de provincie concerten, workshops, lezingen en filmvoorstellingen te zien. Veel gemeenten, stichtingen en culturele instellingen werken hierbij samen.

3/06

Nieuw Cultureel Burgerschap

Stichting Interart

Op 7 maart wordt in de Arnhemse schouwburg het symposium Nieuw Cultureel Burgerschap gehouden. Dit vormt in feite de afronding van een onderzoeksperiode van twee jaar. De stichting InterArt heeft zich gedurende deze periode, samen met verschillende culturele en maatschappelijke instellingen, gebogen over een nieuwe vorm van burgerschap in een multi-etnische samenleving waarbij een prominente rol is weggelegd voor kunst en cultuur.

4/06

Nationaal Concours

Stichting Nationaal Concours voor
Jeugdsymfonieorkesten

De eerste editie van dit concours wordt gehouden op 23 april in Rotterdam. Eerst worden in maart de voorrondes gehouden: in Utrecht, Hoogeveen, Tilburg en Den Haag. Op muzikale wijze kunnen de Nederlandse jeugdsymfonieorkesten, waar de leeftijd globaal tussen twaalf en 25 jaar ligt, de degens met elkaar kruisen.

4/06

Birthday Suit

Stichting Onder the Blue surf

Locatietheater in een bijzonder tweeluik. Het eerste deel wordt op 22 en 23 april gespeeld door jongerentheatergroep CAB BIZAR en opgevoerd in een oude fabriekshal in Harderwijk. Het tweede deel wordt op 3 en 4 juni opgevoerd in de openlucht, in het bos van Landgoed Schovenhorst in Putten. Dit deel wordt gespeeld door theatergroep Bosproject, bestaande uit acteurs met een visuele beperking. Beide groepen gebruiken hetzelfde thema en dezelfde basistekst, maar hebben er wel hun eigen stuk van gemaakt. Bezoekers aan dit tweede deel, dat ook bestemd is voor slechtziend en blind publiek, kunnen een blinddoek voor krijgen en zo het karakter van de voorstelling het best ervaren.

4/06

Opera Turandot

Stichting Dario Fo

Deze opera van Giacomo Puccini wordt eind april uitgevoerd in de gemeente Midden-Delfland, die sinds 1 januari 2004 is ontstaan en uit drie kernen bestaat. Onder de werktitel 'Opera in de polder' heeft het project het karakter van een community-project. Verschillende organisaties, verenigingen, bedrijven, bestuurders, amateurs en professionals werken samen bij deze productie. Zo bevordert de initiatiefnemer – het Dario Fo college uit Poeldijk – niet alleen de culturele bewustwording van de bevolking maar ook de gezamenlijke schied.

4/06

Nieuwe Erfgenamen No. 2 De schone inval

Stichting bART

bART is een organisatie die jonge, getalenteerde kunstenaars een platform biedt. Nieuwe Erfgenamen No.2 is van 23 april tot en met 21 mei een expositie en een online veiling met werk van jonge, beeldend kunstenaars. Plaats van handeling is, heel toepasselijk, de Oude Stadsbank van Leening, een monumentaal pand in de Schildersstraat in Den Bosch. Van 4 tot en met 13 augustus vindt het project De Schone Inval plaats, een surrealistische expositie van geheel witte kunstwerken in een witte ruimte.

4/06

Tournee Nesko

Stichting Nesko

Het Nederlands Studenten Kamerorkest bestaat al sinds 1964. Dit ensemble wordt gevormd door studenten uit heel Nederland die op het hoogste niveau musiceren. Dit en de originaliteit van het repertoire zorgen voor een reputatie van kwaliteit en eigenzinnigheid. Tijdens de 42e tournee van het Nesko van 22 tot 27 april worden zes concerten in de grote studentensteden van Nederland gegeven. Een deel van de opbrengst komt ten goede aan de stichting voor vluchtelingstudenten UAF, het University Assistance Fund.

4/06

Ideeënprijsvraag Unorthodoxks

Stadshavens Rotterdam

Op Heijplaat, midden in het Rotterdamse stadshavensgebied, ligt het terrein van de Rotterdamse Droogdok Maatschappij. De industriële glorie hiervan ligt ver achter ons. Een lege dokhaven, bemoste steigers en het statige RDM-hoofdkantoor zijn de achtergebleven getuigen van een roemrijk verleden. Stashavens Rotterdam schrijft de openbare ideeënprijsvraag Unorthodoxks uit. Bijna honderd ontwerpteamen leveren een plan in voor een tijdelijke of flexibele invulling voor de Dokhaven en haar waterfront. Zeer uiteenlopende ontwerpen worden getoond op een expositie die van 19 april tot en met 10 juni te zien is in de Timmerloods op het RDM-terrein: flexibele parken, campings, drijvende wildwaterbanen, een seniorenstad en filmstudio's. Gebundeld in een boek vormen zij een inspiratiebron voor iedereen die belangstelling heeft voor de herstructurering van voormalige havengebieden.

4/06

Uit de kUnst!

Stichting EnterArt

Kunst laat je op een andere manier naar de werkelijkheid kijken. Het leren kijken naar kunst en cultuur verhoogt de belangstelling van kinderen. Wie jong geleerd heeft om hiervoor open te staan, heeft later ook eerder het zelfvertrouwen en de belangstelling om een museum, gallerie, concertzaal of theater te bezoeken.

Uit de kUnst! bestaat uit zes tentoonstellingen van hedendaagse kunst met werkboekjes voor diverse leeftijdsgroepen uit het basis- en voortgezet onderwijs.

De stichting EnterArt werkt in dit project samen met lokale culturele instellingen die de tentoonstellingen in hun eigen context presenteren. Zo krijgen de leerlingen een beter beeld van het kunst- en culturaanbod in hun eigen omgeving.

5/06

Warnser Bach Ensemble

Stichting Fryske Harlekijn

Een van de kleinste dorpen in Friesland en een van de grootste componisten in de wereld. Het Warnser Bach Ensemble is in 2000 opgericht met het doel elk jaar drie concerten te verzorgen in oude sfeervolle kerken in kleine kernen binnen de provincie Friesland. Centraal thema is de muziek van Johann Sebastian Bach.

Op 20 en 21 mei wordt in Warns, Marssum en Boazum een concert gegeven en dat betekent niet alleen dat in die schitterende kerken prachtige muziek klinkt, maar het is ook een verrijking van het culturele aanbod.

6/06

Verbeelding aan Zee

Stichting 100 jaar Bergen aan Zee

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van Bergen aan Zee wordt van juni tot en met oktober in het duingebied een beeldenpark ingericht.

Op het Engelse Veld laten 24 kunstenaars hun beelden zien. Deze staan op sokkels langs het fietspad - de oude trambaan - en verspreid in het natuurgebied. Zij grijpen in hun werk terug op de relatie mens en natuur en geven zo hun visie op het thema 'kunstmatig landschap'.

6/06

In het spoor van Verkade

Stichting Museumactiviteiten Hattum

In 1906 verscheen 'Lente', het eerste Verkade album. Nog vele albums met prachtige illustraties van Jan Voerman jr. en teksten van onder anderen Jac P. Thijssen, zouden volgen.

De Stichting Museumactiviteiten Hattum 2006 organiseert een drietal exposities onder het thema 'in het spoor van Verkade'

Van 13 mei tot 13 januari 2007 staat Hattum, meer nog dan anders, in het teken van Verkade. Ook in Naarden en op Texel wordt aandacht aan dit bijzondere jubileum besteed.

Eenzame uitvaart

> Nummer 55

maandag 27 maart 2006, 10.15 uur, Nieuwe Ooster begraafplaats.
Chengian Chen, geboren in Fujian (China) 1-8-1947,
overleden in het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis op 19 maart 2006.
Dichter van dienst: Maria Barnas

Maandag. Ik heb de indruk dat er meer zon is beloofd dan er vanmorgen werkelijk schijnt. De wolken lijken zwaar genoeg om enige neerslag van betekenis te verzorgen. Voor de zekerheid heb ik mijn winterjas bij me, maar daarvoor is het eindelijk te warm. Ik zou eens een regenjas moeten kopen, een fijne, lange regenjas, waterdicht, maar niet te warm. Donkergrijs, aubergine, zwart, heel geschikt om bij een begrafenis te dragen. Morgen weer: er zijn deze week twee uitvaarten aangemeld. Ruim op tijd en zonder een regenjas nodig te hebben gehad draai ik de begraafplaats op. Meneer Nijman, de uitvaartleider, staat aan de poort met een klein digitaal cameraatje. Ik klop hem bij wijze van begroeting op de schouder van zijn grijze wintermantel. Hij moet foto's maken van de plechtigheid, vertelt hij.
Die foto's gaan straks met de as mee naar China.

De heer Chen verbleef al geruime tijd illegaal in ons land. In 1993 werd zijn verzoek om een verblijfsvergunning voor hem en zijn gezin afgewezen. Daarop gingen vrouw en kinderen terug naar China. Chen bleef hier, officieel dus zonder vaste woon- of verblijfplaats. Bij een brand op 14 maart, in het pension aan de Valkenburgstraat, waar hij met een aantal andere illegalen verbleef, sprong hij vanuit de tweede verdieping uit het raam. Vijf dagen later overleed hij in het ziekenhuis aan de gevolgen van zijn verwondingen. Het lichaam werd twee dagen later door justitie vrijgegeven.
De brand schijnt in het nieuws te zijn geweest: stukje op teevee, stukje in de krant. Het pand zou in bezit zijn van de eigenaren van Sea Palace, een in een binnenarm van het IJ drijvende super-Chinees.

Op verzoek van de Chinese ambassade wordt Chen gecremeerd. De as gaat op kosten van de ambassade -te zijner tijd- naar zijn gezin, terug naar huis.
En meneer Nijman zal foto's maken van de plechtigheid, dan kunnen zijn vrouw en kinderen zien hoe de aula van de Nieuwe Ooster eruitziet, waar wij de heer Chen zullen achterlaten. Hij heeft ook een foto gemaakt van het bord met de openingstijden erop.

Ik parkeer mijn fiets, en zie Maria Barnas bij de ingang van de grote aula staan.
Ze heeft iets uitgerekt, in haar been, loopt wat stram. Een spierband misschien, ik heb geen verstand van ziektes. Ze vertelt over het verschil tussen scheuren en uitrekken. 'Jaja. En zit er ook verband om?' vraag ik dan maar. Nee, er zit geen verband om. 'Dan zal het allemaal wel meevallen', brom ik.

Ze vertelt dat ze een graf met een auto erop zag. 'Het is vlakbij'. Dat wil ik wel zien, een graf met een auto erop. We lopen er heen. Het blijkt om de zwart glimmende plak marmer te gaan waaronder een zigeunerfamilie een glamoureuze laatste rustplaats heeft gevonden: op de steen is een tamelijk recent model Mercedes gegraveerd met uitnodigend geopende portieren, meneer en mevrouw terzijde geposteerd, trots, rechtop. Hij aan de kant van de bestuurder, zij zal bijrijden. Ze lijken niet van plan om in de auto te stappen. Ook als je een hele dure auto hebt moet je je eerst dubbelvouwen om erin of eruit te klimmen. Op het nummerbord staat de naam van de eigenaar genoteerd in plaats van het kenteken. Het mag geen twijfel lijden: het is hun eigen auto. Ze zijn niet zomaar naast een willekeurige bak gaan staan. Misschien moeten daarom de deuren ook zo wijd open. Dat doe je bij de auto van een vreemde niet.

We slenteren terug naar de aula. We hebben de grote aula gekregen. Dat betekent dat er georgeld gaat worden. Daar kunnen vijftig mensen zitten, en wel honderd mensen staan. Meneer Nijman voegt zich bij ons. 'We kunnen nog wel even wachten', meent hij, 'de volgende staat pas op kwart over elf.' Nog niemand van de Dienst. En ook geen vriend. Van Bokhoven van de Dienst dacht vrijdag nog dat er misschien een vriend zou komen. Dat was van de Ambassade gezegd, dat er misschien een vriend zou komen. Later dacht ik: of de eigenaren van het drijvende restaurant. De mannen uit het pension. Van Bokhoven dacht niet dat die zouden durven komen. Wat als er plots een politiebuisje staat, bij de ingang van de begraafplaats? We wachten nog maar wat. Dan besluiten we gezamenlijk dat er wel niemand meer zal komen. Ook het arrestantenbusje niet. En niemand van de Dienst.

We gaan naar binnen, we hangen de warme jas aan de kapstok. Nu ja, Maria heeft wel een regenjas, een zwarte. Nijman heeft de organist vrije muziekkeuze gegeven. 'Dat vindt de organist fijn', weet hij 'anders zit hij de hele dag ook maar het Ave Maria en Waarheen Waarvoor te spelen.' De muziek zal bij binnentreden reeds opklinken. Hörst du La Montanara. Ik ken dat lied. Ik moet de woorden van diep opgraven: 'Hörst du La Montanara, die Berge sie grüßen dich. Hörst du mein Echo schallen,' en dan komt er nog iets met 'blaue Ferne' en 'unvergessenes Glück'. Halverwege het lied raak ik de melodielijntje kwijt. Misschien is het toch een ander lied.

Dan is het gelukkig afgelopen. Nijman neemt het woord: dat hij blij is dat er toch iemand namens de gemeente is gekomen. Dan vraagt hij mevrouw Barnas om naar voren te komen. Ze gaat terzijde van de kist staan en spreekt, met bedeesder stemme:

Chengian Chen, geboren in Fujian (China) 1-8-1947
overleden in het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis op 19 maart 2006

Huizen met torens van prijzen en schuine strepen in de etalage, achtertuinen en serres
openslaande deuren en een zilveren bus
die in een toekomst rijdt; noch de paraplu

met het opengeslagen hart in de prullenbak
of de dorre palm op de begane grond
kunnen mij dragen. Laat iemand hem weghalen,
hij siert niets en niemand zo vaal en al geknakt.

Ik zal als regen langs de gevel dalen en plaats
in de leegte een voet. Als ze me vragen wie
ik ben zeg ik de rook drijft een hemel in mijn hart.

Ze geloven dat ze mij niet hebben gekend
maar als het moet wijzen ze gerust waar
ik woonde: daar waar niemand open doet.

© Maria Barnas

Ze legt haar gedicht, in vieren gevouwen, op de kist, gaat weer zitten. Ik denk niet dat meneer Nijman, die achter in de zaal is blijven staan, haar helemaal heeft kunnen verstaan. Zeg maar helemaal niet. Het orgel doet nu 'Somewhere over the rainbow' Die weet ik wel. 'Somewhere over the rainbow / Bluebirds fly./ Birds fly over the rainbow./ Why then, oh why can't I.' Maar ook hier raak ik de weg kwijt. 'This is the last rose of summer, left blooming all alone,' wil ik geluidloos verder zingen, maar dat klopt niet. Dan zet als laatste nummer 'Droomland' in, droomland, samen naar het heerlijke droomland. Ook dit nummer ontspoorde.

Nijman staat op, buigt zich fluisterend naar ons over en vraagt of we een ronde langs de kist zullen lopen. Simultaan knikken we ja, gaan achter hem staan, en lopen met plechtige pas een rondje om de kist, om bij het hoofdeind halt te maken voor een buiging, dan vervolgen we onze tocht, naar de koffiekamer. Het gedicht blijft achter. De uitvaartleider onderdrukt zijn impuls het gedicht als een soort gevonden voorwerp van de kist te nemen. 'Is het de bedoeling dat het gedicht met de overledene mee gaat', vraagt hij dan. Maria knikt. De mevrouw van de koffie, die de deuren naar de ontvangstkamer heeft opengezet, maakt nog een paar foto's van hoe we in ganzenpas de aula verlaten. We zetten ons in de verder lege ontvangstruimte, waar de kapstok met onze jassen eraan inmiddels is heen gereden. Nijman heeft de camera weer van de koffiemoedvrouw overgenomen. We moeten maar eens kijken, zegt hij. Hij heeft vanmorgen in het uitvaartcentrum, waar Chen lag opgebaard, nog een foto van hem genomen, van zijn gezicht. En ook van de rouwkamer, waar hij lag opgebaard. Twee kaarsen naast de kist.

Keurig.

We praten over de brand, hoe meneer Chen aan zijn einde is gekomen. Maria weet, dat hij niet uit het raam is gesprongen, maar geprobeerd heeft langs de regenpijp omlaag te klimmen, en daarbij is gevallen. Ze is naar het pand gaan kijken. Ik ben er vanmorgen ook even langsgefietst. De schade leek mee te vallen. Een roetvlek bij de ramen op tweehoog. De ruiten niet gesprongen of gebroken. De overige ramen in het rijtje verwaarloosde woningen met hier en daar met een rafelige lap stof erachter tonen hetzelfde roetig grijs, van de tunnel naar Noord, waar het autoverkeer naar boven komt, onder het IJ vandaan, en opgelucht ademhaalt.

Ik fietste verder, onder dreigende wolkenlucht, de winterjas over mijn stuur geslagen. Maria was eerder dit weekeind afgestapt. Ze had wat rondgevraagd. Een hotel, nee daar kende men hem niet. Een massagesalon, ja, daar kenden ze hem wel, en later toch weer niet, misschien. De meisjes van de salon wisten van de regenpijp.

Meneer Nijman beaamt, dat de overledene een vredige aanblik bood. Zijn gezicht was gaaf, misschien dat hij achterover is gevallen, met een handgebaar illustreert hij hoe de nek knakt bij een val, achterover. Dan hoeft de val niet van erg hoog te komen.

Terwijl hij zijn cameraatje aan Barnas overhandigt, die te kennen heeft gegeven wel te weten hoe je de foto's uit het geheugen kunt oproepen, want daar heeft Nijman dan weer geen idee van, verklaart hij zijn aarzeling om nog meer te spreken, bij de kist. 'Meestal zeg ik wel iets van - moge de engelen je begeleiden - maar je weet niet hoe dat bij Chinezen gaat'. 'Eeuwige jachtvelden', oppert Maria. 'Welnee, die zijn van de Indianen, de eeuwige jachtvelden,' werp ik tegen. 'Iets met tuinen?' stelt Maria voor. 'Ja, grote tuinen, ja, ze komen in een tuin terecht, met van die bloemen, een soort waterlelies, de lotusbloem, een vijver, dat moet het zijn.' Mijn voorstel wordt met algemene instemming aanvaard. Nu besef ik pas, waarom er in een Chinees restaurant altijd een aquarium staat.

Ik vraag aan Nijman welke muziek de organist nu eigenlijk speelde. Ik verbeelde me, dat ik 'La Montanara' hoorde, ik zing een stukje voor. Nijman weet het niet. Hij gaat het vragen.

Inmiddels heeft het geheugen van de camera haar geheimen prijsgegeven. We zien een mevrouw in een keuken staan. 'Dat is mijn vrouw,' wijst Nijman, 'zo wist ik, dat de camera het doet.' Dan is er een foto van de zilveren lijkwagen, die al half achter de bosjes verdwenen is. Ook is er een foto van meneer Nijman zelf, die door een raam naar binnen kijkt. Er is een door bewegingsonscherpte wat schimmige opname van vermoedelijk de aula met de kist erin. Meer foto's vindt ze niet. 'Ze zullen wel op het geheugenkaartje zitten', stelt ze Nijman gerust. 'Als er tenminste een geheugenkaartje inzit'. Op de bovenzijde van het cameraatje zit een sticker die aangeeft dat er in ieder geval een kaartje in de camera kan, ergens moet een gleufje zitten. Maar we durven het gleufje niet te vinden.

Nijman heeft een lijstje van de muziek gemaakt; ik heb het goed gehoord. La Montanara, daar begon het mee, maar het nummer was halverwege overgegaan in een ander lied. 'Danny Boy'. 'Somewhere over the rainbow was gemengd met 'Last rose of summer' en 'Droomland' tenslotte ging over in 'Memories'. Aha. 'Het was dus eigenlijk meer een potpourri', stelt Barnas vast. 'Een potpourri', proeft ze het woord nog eens. Het doet aan luchtverfrisser denken, luchtverfrisser van de goedkoopste soort, dat de fabrikant zelf niet goed weet waar het naar ruikt.

We drinken onze koffie op, nemen afscheid. Ik doe mijn veel te warme jas weer aan. Langzaam fiets ik terug. De lucht toont zich even dreigend. Laat niets los.

*

Dinsdag. Nummer 56. Een oude mevrouw, geboren in Engeland, twee weken geleden overleden in het Slotervaart ziekenhuis, Amsterdam. Ik hoef vandaag niet ver te fietsen: St. Barbara. Harde wind. Mooi bewolkt is het, van die grote witte wolken waar de zon doorheen schijnt. Ik hoef geen winterjas aan. Ik vertrouw erop dat er geen regen komt. En er komt geen regen. De grote drager Jan, de goeiege, begroet me enthousiast. Hij heeft iets in de krant over een stadsdeeldichter gelezen. Of ik dat ben. Nee, dat ben ik niet. Of ik dan misschien vertellen kan met hoeveel d's je het woord verscheiden schrijft, in de verleden tijd. Hij vindt dat we er maar eens een fles port lang over moeten praten, de verleden tijd van verscheiden. 'En als de fles leeg is, houden we er weer mee op.'

Daar is ook Van Bokhoven van de Dienst. 'Ik heb u gisteren gemist,' zeg ik voorzichtig. Hij vraagt of het goed was gegaan, gisteren. 'Ja, een schitterend gedicht van Maria Barnas, een volmaakt gedicht,' prijs ik haar niet onterecht de hemel in. De uitvaartleider, meneer Nijman, voegt zich bij ons. 'Zijn de foto's nog gelukt?'vraag ik. Hij heeft de camera weer ingeleverd. Daar zitten ze nog in, denkt hij. Van Bokhoven neemt aan dat de foto's wel zijn kant op zullen komen. 'Heb je meneer Chen nog gezien?' Ik schud van nee, niet, maar Nijman heeft een foto van zijn gezicht genomen. 'Een mooi, gaaf gezicht,'stelt Nijman gerust. We vertellen van de regenpijp. Maar daar gaat het Van Bokhoven niet om. Hij wil weten wat de heer Chen droeg. Of hij een pak aan had. Dat had hij, een nieuw pak, beaamt Nijman. Het zit namelijk zo. Vrienden van Chengian hadden Van Bokhoven gebeld, nadat ze vergeefs hadden geprobeerd het kostuum, dat ze gezamenlijk voor Chen hadden gekocht, als afscheidsgeschenk, bij het politiebureau af te geven. Die wilden het niet hebben. Bel de Dienst maar, hadden ze gezegd.

En Van Bokhoven had weer geadviseerd het kostuum bij uitvaartcentrum Zuid te brengen, waar de heer Chen lag opgebaard. En daarna hoorde hij niets meer. Dan wil je weten of het allemaal goed gekomen is. Het was dus gelukt. Hij was in een mooi pak in de kist gelegd. Bijna jammer van het kostuum, dat het een crematie betrof, was hij begraven, had hij er veel langer plezier van gehad. In je kist liggen met een mooi pak aan, mooier dan je bij leven ooit hebt gedragen.

*

Het is gelukt. Ik bezit inmiddels een lange, zwarte regenjas, heel geschikt om een begrafenis mee te bezoeken.

5/06

Jammin On Beat

Stichting Aight

Normaal heerst er een zakelijke en ambtelijke sfeer in het Atrium van het Haagse stadhuis. Op zondag 21 mei is dat wel even anders. Dan wordt hier de finale gehouden van de landelijke breakdance battle 'Jammin On Beat'. De zestien aanwezige crews die zich in de zes voorrondes hebben gekwalificeerd, strijden hier om het Nederlands kampioenschap. Naar verluidt hebben zowel de breakdancers als de honderden bezoekers dit evenement ervaren als erg 'dope' (=zeer goed in de taal van de breakdance-scene).

5/06

Zand Erover

Stichting De Waterdragers

‘Zand Erover, Verleden en heden rond een bouwput’ is een openlucht muziektheater-spektakel voor en door Barendrecht en omgeving. Het creatieve proces is in handen van professionals, de uitvoering gebeurt door bewoners uit alle lagen van de bevolking, van alle leeftijden en van diverse achtergrond. Het stuk heeft een actuele thematiek, maar legt ook een verbinding met de historie. Wat gebeurt er met een gemeenschap als de omgeving ingrijpend verandert door de aanleg van de grote Vinexwijk Carnisselande? Hoe richten stadsbewoners uit Rotterdam hun leven in als ze verhuizen naar een ‘bouwput’? Zo wordt een bijdrage geleverd aan de sociale cohesie binnen de gemeente. De zes voorstellingen zijn eind mei en begin juni te zien in Barendrecht.

9/06

De Muze

Stichting Grut Hermana

Dit theater- en muziekproject, bestaande uit een voorstelling en een serie concerten, is gebaseerd op de rijke geschiedenis van het voormalige slot Lyts Hermana te Minnertsga en zijn bewoner Carel Emilius Baron van Collot d'Escury.

De kracht van initiatiefnemer, de Stichting Grut Hermana, ligt in het werken met amateurs die begeleid worden door professionals. In juni worden op diverse plaatsen concerten uitgevoerd door het Filharmonisch Noordelijk Orkest. Gespeeld worden, zowel in Friesland als in Amsterdam, niet eerder uitgevoerde werken van concertmeester Johannes van Bree. Het kostuumdrama wordt in september acht keer opgevoerd.

6/06

Het Transparante Huis

Stichting Transparante Huis

Men neme een bijzonder gebouw: het gemaal Lely bij Medemblik, gebouwd in 1928 en een van de topstukken uit de periode van het Functionalistisch Bouwen. Daarnaast is dit gemaal ook symbool van het nieuwe land dat toen nog gewonnen en ontgonnen moest worden. En men neme vier kunstenaars die een gezamenlijk thema - transparantie - in een tentoonstelling gieten.

Het resultaat: kunstproject Het Transparante Huis waarbij schaal, volume en de beslotenheid van de 'binnenwereld' van het gemaal gebruikt worden om het veelal onzichtbare werk van het waterbeheer fysiek transparant te maken. Te zien van 3 juni tot en met 27 juli.

LOKO6LOKO6LOKO
 OKO6LOKO6LOKO
)6LOKO6LOKO6LO
 OKO6LOKO6LOKO6
 KO6LOKO6LOKO6I
 O6LOKO6LOKO6LC
 KO6LOKO6LOKO6I
 KO6LOKO6LOKO6L
 KO6LOKO6LOKO6L

6/06

Nederlands Gregoriaans Festival

Stichting Nederlands Gregoriaans Festival

Op 10 en 11 juni wordt in het historische vestingstadje Ravenstein voor de eerste keer het Nederlands Gregoriaans Festival gehouden. Gregoriaanse muziek, die al meer dan veertien eeuwen bestaat, vormt de grondslag van de westerse klassieke muziek. Het festival heeft een gevarieerde programmering. Naast concerten zijn er ook presentaties, workshops en lezingen.

6/06

LOKO o6

Stichting Kunst in de Openbare Ruimte

Ofwel: het Landelijk Overleg Kunst in

Opdracht. Tijdens de eerste Kennisdag van

LOKO o6 op 22 juni in Amersfoort wordt een aantal recent opgeleverde en gestarte kunstprojecten gepresenteerd die voorbeeldstellend zijn voor de actuele opdrachtsituatie in Nederland. Opdrachtgevers voor kunstprojecten bij gemeenten en provinciale centra voor beeldende kunst wisselen hier kennis en ervaring uit.

6/06

Festival Original Winds

Stichting Original Winds

Nederland is al jaren een van de toonaangevende landen op het gebied van de blaasmuziek. Dit tweejaarlijkse festival, dat medio juni voor de tweede keer wordt gehouden, is bedoeld om hedendaagse originele blaasmuziek te promoten. In de programmering worden combinaties gezocht met andere kunstvormen zoals dans, beeldende kunst film en schilderkunst. Zo wordt de door Peter Greenaway geregisseerde film 'M is for Man, Music, Mozart' vertoond terwijl het ensemble 'Original Winds' de bij deze film behorende muziek van Louis Andriessen, in een ongewone big band-achtige bezetting, speelt.

6/06

Plan je eigen ruimte

De Stichting Erfgoed actueel

De Stichting Erfgoed actueel is een schakel tussen erfgoed en educatie. Bij het project 'Plan je eigen ruimte' werken erfgoedinstellingen, gemeenten en scholen samen.

Aardrijkskundeleerlingen van de bovenbouw Havo/VWO gaan aan de slag als planoloog. Leerlingen brengen door middel van onderzoek in kaart welke belangen er spelen bij (her)inrichtingsvraagstukken. Hoe staan omwonenden tegenover een uitbreiding? Hoe zit het met de milieuvorderingen en hoe hou je rekening met de cultuurhistorische waarden van het gebied? Kortom: wat komt allemaal kijken bij de besluitvorming rond ruimtelijke vraagstukken.

Door deze aanpak krijgen leerlingen meer waardering voor cultureel erfgoed en cultuurhistorie in hun eigen woonomgeving.

6/06

The Fort Asperen Ark

Stichting Fort Asperen

Staatssecretaris Medy van der Laan opent op 8 juni deze internationale kunstmanifestatie, die tot en met 24 september te zien is.

In zijn Flood Warning trekt Peter Greenaway op geheel eigen wijze een parallel tussen de Nederlandse waterproblematiek en het verhaal van Genesis, de zondvloed en de Ark van Noach. Met beeld, licht en geluid bootst Greenaway de zondvloed na. In de kelder van het fort staat het thema 'water' centraal, op de begane grond 'de komst van water' en op de eerste verdieping de regenboog, als symbool van hoop na de zondvloed. Boven op het fort prijkt de Ark van Noach.

6/06

The Maastricht International Poetry Nights

The Maastricht International Poetry Nights

Voor de vijfde keer wordt dit tweejarig internationaal poëziefestival gehouden.

Internationale dichters, verbindingen met andere disciplines, bijeenkomsten met dichters op middelbare scholen, open podium en compositie- en essayopdracht.

Wethouder Jacques Costongs (r) overhandigt de Hans Berghuisstok voor Poëzie 2006 aan de Israëlische dichter Ronny Someck.

Het gebeurt allemaal van 15 tot en met 18 juni in Maastricht.

6/06

Storm!

Bureau Hanzesteden Deventer

In de maanden juni en juli maakt dit muzikale theaterproject een toernee langs de Hanzesteden aan de IJssel. Stichting Theaterschip en muziekgroep Dubius zetten een humoristische en sprankelende voorstelling neer die zich afspeelt op en rond het verbouwde binnenvaartschip 'De Drost van Salland'.

7/06

Zomerzone 06

Stichting Het Laagland

Van 1 juli tot en met 16 juli zijn in Sittard dagelijks twee theaterroutes te volgen. Ze starten en eindigen bij Het Laaglandtheater. Hier is ook het hipste strand van Nederland te vinden: Zitterd aan zee. Het gaat om een productie van Jeugd- en jongerentheater het Laagland waarbij wordt samengewerkt met Museum het Domein en de Stadsschouwburg Sittard-Geleen: theater, beeldende kunst, muziek, en ervaringskunst avontuurlijk samengebald in een zomers familiefestival.

7/06

Colouring Senses

Stichting Daci conferentie

Den Haag heeft de naam dansstad te zijn.

En dat geldt zeker voor de periode van 2 tot en met 8 juli als hier Colouring Senses plaatsvindt: de tiende editie van Dance and the Child International Conference. Deze conferentie biedt een internationaal platform waar dans voor kinderen en jongeren in elke vorm gestimuleerd wordt. Wetenschappers, docenten, choreografen en dansers komen aan het woord tijdens lezingen, demonstraties en workshops. En natuurlijk zijn er veel, heel veel boeiende dansvoorstellingen voor en door de meer dan duizend deelnemers uit 26 landen.

7/06

New Attraction Urban Festival

Stichting New Attraction

Op 8 juli is de vierde editie van dit Groninger festival. Locatie: de Kardinger Plas. De toegang is gratis en er zijn meer dan dertig acts.

Dit festival richt zich op de straatcultuur van jongeren en bestaat uit een unieke mix van muziekstijlen als urban, rap en hiphop, visuals, dans, graffiti, skating en sport.

Zo zijn er bv. panna en basketball-toernooien.

Eenzame uitvaart

> Nummer 66

Ismael Hadou García,
12 januari 1975, Barcelona - 20 augustus 2006 Amsterdam
maandag 28 augustus 2006, 10 uur, begraafplaats St.Barbara.
Dichter van dienst: Jos Versteegen.

Volgens ooggetuigen stond Ismael te plassen in de Geldersekaade toen hij daarbij zijn evenwicht verloor en te water raakte, aldus Recherche Binnenstad. De heer Hadou is vervolgens overgebracht naar het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis waar hij op 20 augustus om 04.40 uur is overleden.

Bij de politie is de heer García al enige jaren bekend als zijnde een persoon zonder adres en verblijfsstatus en met een 'verzonnen identiteit'. Hij staat geregistreerd als Ongewenst Verklaard Vreemdeling. Het vermoeden bestaat dat het om een Marokkaanse man gaat, de Marokkaanse overheid werkt echter niet mee om dit verder te onderzoeken.

Volgens de recherche bestaat de kans dat de Marokkaanse overheid wel bereid is gegevens te verstrekken wanneer zij ermee geconfronteerd wordt dat de betrokkene is overleden, en dus 'niet meer zal deelnemen aan de Marokkaanse samenleving'.

Overledene wordt begraven in een bovenste graf (één steek diep) met het oog op het eventueel overbrengen van het stoffelijk overschot naar het buitenland na opsporing van de mogelijke familie.

Maandagochtend. Het regent. Het regent hard. Nauwelijks wind. Traag fiets ik onder mijn paraplu naar de begraafplaats. Zo worden van het pak alleen de pijpen nat, de schoenen en tenslotte ook de voeten in de schoenen. Bij de poort staan de dragers en de uitvaartleidster, ieder schuilend onder een paraplu. In de aula tref ik de dichter van dienst. Die is uit Buitenveldert komen fietsten. Ook zijn broek is enkele tinten donkerder aan de onderzijde. De heer Degenkamp neemt de muziek die ik heb meegenomen in ontvangst. Musa Dieng Kala, een Senegalese zanger van mystieke Islamitische Sufi-liederen, wiens stem het hart zuivert en de geest rust schenkt, zo staat op het hoesje van de cd geschreven. Snow Patrol, chasing cars: We'll do it all, everything, on our own. We don't need. Anything, or anyone. If I lay here, if I just lay here...en zo verder. Ik hoorde dit nummer live op Lowlands, kreeg het niet meer uit mijn hoofd, kocht stiekem de cd - mijn meisje vindt Snow Patrol saai, zeg maar slechter dan Keane, welke band haar al een gruwel is, laffe emo-rock, maar dit terzijde - en in de loop van de week groeide de overtuiging, dat chasing cars een perfect vaarwel voor Ismael zou zijn, al zou het naar de smaak van meneer Degenkamp wel te modern klinken. Twee nummers zocht ik zelf uit. Dan mag Degenkamp het derde nummer kiezen, licht klassiek, zal hij dan voorstellen, maar dat doet hij niet.

We wachten tot het tien uur geworden is. Een paar keer komt een auto de parkeerplaats oprijden. Een pastor arriveert alvast voor de volgende begrafenis, van elf uur. Hij komt bij ons zitten. Dan zal hij bidden, zegt hij. 'U moet eerst maar eens op de knieën voor beter weer,' vindt Degenkamp. Hij wijst op de kronkelhazelaar, met zijn gekreukelde bladeren. Die is er in ieder geval goed van gegroeid. Om tien uur precies arriveert Ronald, de nieuwe man van de Dienst, in een keurig grijs pak. We kunnen beginnen. De kleine, gezette uitvaartleidster vertelt dat ze de dode heeft gezien, in zijn kist. Zeker, een Marokkaan, zeker. Een keurige jongeman, zegt ze, geen junk of alcoholic, geen dakloos type, goed verzorgd. Dat je dan verzint dat je een Spanjaard bent. Musa Dieng Kala zingt zijn reinigende lied. Dan staat Versteegen op en spreekt, terzijde van de kist, vanachter het spreekgestoelte, zijn gedicht.

Call me Ishmael

Bij de dood van Ismael Hadou García,
20 augustus 2006

Hij zweefde in een bal van water,
gewichtloos haast, als in de ruimte.
Toen stroomde hij de wereld in.

Verborgen werd hij achter namen,
tenminste, volgens ooggetuigen,
die vrienden en familie zijn.

Je zag hem door die namen heen
en hij verkleetde zich gracieus
als Ismael Hadou García.

In al die woorden ging hij door
de stad. Duizenden ooggetuigen
zagen hem nooit, in Amsterdam,

en van de kade tuimelde
een Ismael Hadou García.
Verdronken is hij, afgelegd.

Hij zweefde in een nacht van water,
gewichtloos haast, een astronaut.
Toen stroomde hij de ruimte in.

Hij ligt in Amsterdam begraven.
Tenminste, volgens ooggetuigen.

© Jos Versteegen

Als hij is uitgesproken, weer is gaan zitten, knalt Snow Patrol de aula in. Als het intro al zo luid staat, zal het refrein tot in Oost door over de stad schallen, denk ik, mij met heimelijk genoeg voorstellend wat de oude pastor van de muziekkeuze zal vinden, van de gehele ceremonie. Dan komen de dragers naar voren, de uitvaartleidster vraagt ons te gaan staan, en voordat het nummer op volle sterkte is gekomen staan we buiten, in de hevige regen. Paraplu's worden ontvouwen, de dragers, die de kist moeten rollen, moeten het stellen met hun hoed. Zwijgend lopen we achter de kist aan, ieder onder de eigen beschermende cirkel van zwart regendoek. De kist wordt haastig op het graf geplaatst, met ferme pas verdwijnen de dragers naar de aula, je kunt het net geen hollen noemen. We scharen ons rond de kist, de uitvaartleidster blikst wat onzeker onze kleine kring rond, en besluit dan, dat we een moment stilte in acht zullen nemen. Ze bezuinigt niet op het moment. Dan laat Degenkamp de kist zakken, vraagt of we een schep zand willen werpen. Ja, dat willen we. Al is er eer sprake van modder dan van zand. Met doffe klappen valt de blubber op de drijfnatte kist. Degenkamp knikt, zegt dan: de kortste weg. De kortste weg, herhaal ik zijn formule. In de koffiekamer hebben de dragers al koffie genomen. We kletsen wat. Bizar, wat Versteegen zijn eerste uitvaart samen. Ronald maakt complimenten over de tekst die de dichter heeft gesproken. Mooi, die verbinding met het water, de ooggetuigen, het gekleed gaan in een naam. En zo toepasselijk, nu ook zijn laatste gang zo nat is uitgevallen, vul ik aan.

We vertellen elkaar van de uitvaart te Vorden, afgelopen week, waar een prominent lid van de fanfare werd begraven, begeleid door de fanfare, en onweer, waar de bliksem insloeg, waar twee leden van diezelfde fanfare het leven bij

lieten en iedereen tegen de grond werd geslagen. Dat je naar een kerkhof gaat om iemand te begraven, en daar dus nooit meer vandaan komt.

We bespreken de hoogte van de kademuren aan de Geldersekaade. Wie daar te water raakt, moet heel ver zwemmen om een plek te vinden om er weer uit te klimmen. 'Een vriend van mij,' vertel ik, 'zag daar ooit een briefje van honderd over straat waaien. Hij er achter aan, uiteindelijk zag hij het kostbare papier het water in waaien. Dat briefje bleef nog heel lang drijven. Maar hij durfde er niet achter te springen. Te diep.' We zuchten allemaal, dan haalt Degenkamp zijn schouders op. Het biljet zal inmiddels wel gezonken zijn. Je doet er niets meer aan. Hij haalt de cd's uit zijn muziekkamertje op, geeft de cd's terug, zonder iets over de muziekkeuze te zeggen, dat valt mee. De pastor is niet mee naar het graf gelopen, die zien we nergens meer. Misschien is hij in de aula blijven zitten, heeft hij als enige het nummer tot het einde toe gehoord, crescendo, crescendo, dreunende gitaren.

Het wordt tijd om te vertrekken, de volgende uitvaart dromt al ongeduldig samen, wacht in auto's, staat in de hal van de aula te schuilen voor de onverminderd troosteloze regen. De loodgrijze hemel kleurt goed bij het kostuum van Ronald totdat het geheel onder een regenpak is verdwenen, glimmend, glanzend van de regen.

7/06

Richard III

Stichting Jog

Inderdaad: Richard III, dat stuk van William Shakespeare. Maar nu de musicalversie, uitgevoerd in juli en september op diverse locaties in Oost-Groningen door de Jeugdtheaterschool Oost-Groningen. De cast bestaat uit 22 jongeren en twee volwassen spelers. De musical vertelt het verhaal van een kinderrijk, rondreizend theatergezin dat alleen maar stukken van Shakespeare speelt. Een verrassende, vrolijke en ontroerende voorstelling.

8/06

Faust

Stichting Nomade

Juist: van Goethe, maar dan hedendaagser en anders.

Faust is de presentator van de actualiteitenrubriek Globe. Hij kondigt de eerste bomaanslag op de Nederlandse militaire missie naar Uruzgan aan. Hij krijgt de kans op een exclusief interview met terroristenleider, de grote O. Hij tekent zijn bloedcontract met Al Queda-strijder Mephisto en reist af naar Afghanistan. Hier wordt hij geconfronteerd met de mefistolische kant van het gelijk. Zijn relatie met de gesluierde Margarethe komt tot een apotheose wanneer zij als terrorismeverdachte in het zicht van de camera's wordt afgevoerd naar Guantanamo Bay. Zijn reportage over Afghanistan wordt bij terugkomst in Nederland door de redactie geweigerd. Faust kan zijn bloedcontract met Mephisto niet inlossen.

Deze locatietheatervoorstelling is tussen 15 augustus en 18 november te zien door het hele land in kastelen, kerken en theaters.

8/06

Festival Gelderse Muziekszomer

Stichting Gelderse Muziekszomer

Bijzondere klassiek muziek op bijzondere Gelderse locaties, dat is de essentie van dit festival dat met onder meer steun van de provincie en van zes gemeenten mogelijk is. Tijdens de hele maand augustus is het genieten op bijzonder plekken: een familieconcert op een voormalige camping, blaasocetten langs de spoorlijn van de stoomtrein, orkestuitvoeringen in muziektentent en openluchttheaters, Russische liederen op de binnenplaats van een kasteel en pianomuziek in een museum.

9/06

Sound Seeing Ypenburg

Artoteek Den Haag

In dit bijzondere project van kunstenaar Cilia Erens maken deelnemers, uitgerust met koptelefoons, een geluidswandeling door de hoorbare ruimte van Ypenburg, een nieuwbouwwijk aan de rand van Den Haag. Beelden doemen op die in klank zijn uitgebeeld. Je weet tijdens de wandeling soms niet meer in welke werkelijkheid je verkeert: oren sturen ogen. Op een totaal nieuwe en verrassende wijze herbeleef je je – eigen – omgeving. Deelnemers kunnen op 9 september een daggeluidswandeling en een avondgeluidswandeling maken met elk een eigen specifieke sfeer. Dit project is onderdeel van het kunstfestival Close Encounters Ypenburg, een initiatief van de artoteek Den Haag.

9/06

SITUATIES

De Paviljoens

Almere Buiten van 4 tot en met 22 september.

In het interactieve kunstproject

SITUATIES/Oostvaardersbuurt/Radio

Oostvaart verblijft kunstenaar Esther Polak één week in de Oostvaardersbuurt, één week in de nabije Oostvaardersplassen en één week in het aangrenzende agrarisch gebied. Op deze drie plekken verzamelt zij verhalen waarbij ze inzoomt op de relatie tussen mens en dier.

Dagelijks zijn de observaties en ervaringen van Polak en de buurtbewoners te bekijken en te beluisteren via pod/vodcasting. Zo vormen de reacties en interacties van buurtbewoners met hun huisdieren, dieren op de boerderij en in het wild, een blijvend audiovisueel ruimtelijk portret van de buurt in relatie tot de natuurlijke omgeving.

9/06

Eems Dollard Havenfestival

Maritiem Cultureel filmfestival

Bij dit maritieme evenement, dat van 8 tot en met 10 september in Delfzijl plaatsvindt, wil men de cultuurhistorische waarde van havens, de Groninger scheepvaart en de daarmee samenhangende bedrijven, onder de aandacht brengen van een breed publiek.

Het Cultuurfonds steunt met name het maritiem filmfestival waarbij zowel historische films worden vertoond over de haven van Delfzijl in de jaren 1930-1950 als films over hedendaagse rederijen waarbij de nadruk ligt op de scheepvaart van tegenwoordig.

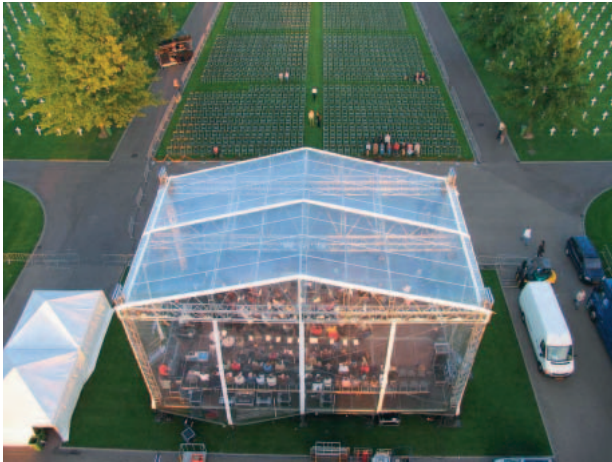
9/06

Requiem Mozart

Gemeente Margraten

Openlucht concerten vinden wel meer plaats. Maar op deze heel warme, stralende 10 september speelt het Limburgs Symfonie Orkest op een wel zeer bijzondere locatie: de enige Militaire Begraafplaats in Nederland in Margraten. Dit vrij toegankelijke concert vormt de opmaat naar de realisatie van Memorial Park Margraten. Huidige en toekomstige generaties kunnen zich hier laten informeren over WO II en thema's als bevrijding en vrijheid.

De provincie Limburg en de zeven Heuvellandgemeenten maken dit concert mede mogelijk.

9/06

Robodock

Stichting Adem

Robodock is een landelijk kunstfestival op het snijvlak van kunst en technologie in de ruimste betekenis. Plaats van handeling is de NDSM-werf in Amsterdam-Noord. Hier tonen internationale beeldend kunstenaars en theatermakers van 20 tot en met 23 september hun werk. Thema in 2006 is Alchemie. Alle kunstwerken en producties sluiten aan bij de sfeer en de mogelijkheden van de industriële locatie van de NDSM-werf.

9/06

NH-3D

Museum Waterland

Ofwel de Noord-Holland Biënnale. Van 3 september tot en met 8 oktober is op vijf verschillende locaties in deze provincie driedimensionele beeldende kunst te zien.

In Bergen, Haarlem, Hoorn, Pumerend en Schermerhorn presenteren 28 kunstenaars hun ruimtelijk werk. Het gaat hier om een samenwerkingsverband tussen vijf kunstinstellingen, vijf gemeenten en de Stichting Kunst & Cultuur Noord-Holland.

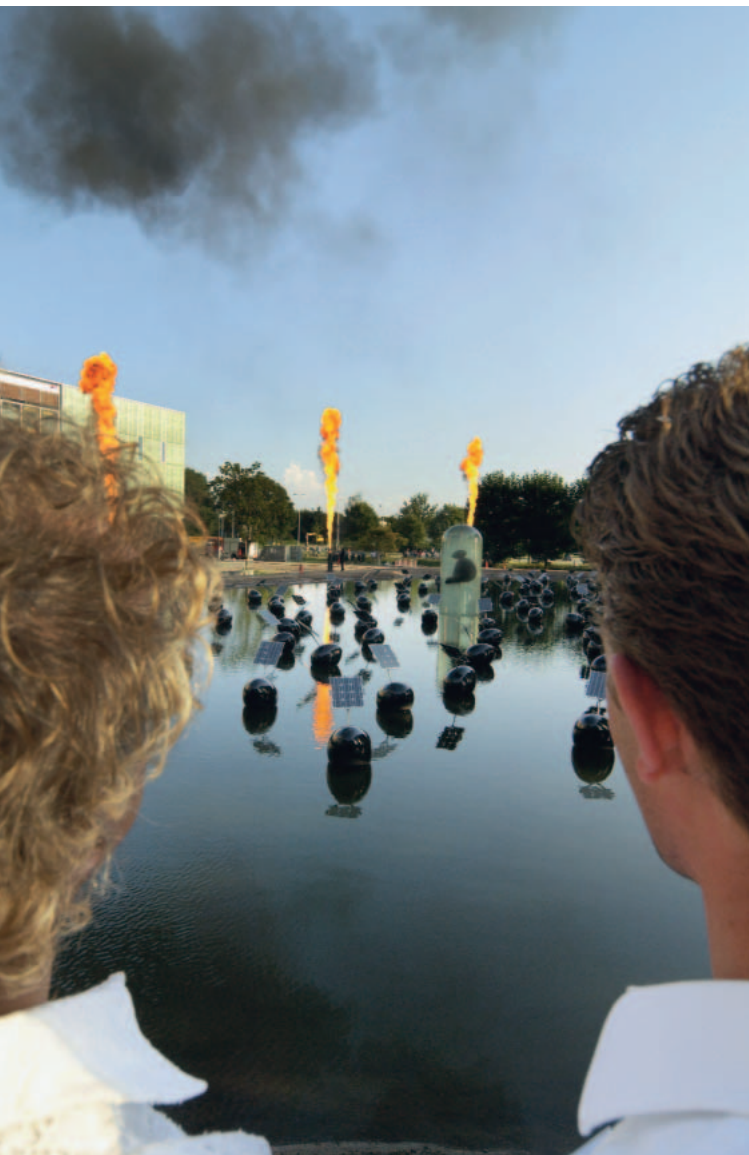

9/06

GDMW Festival

Passionate

De naam verwacht je misschien niet zo snel bij een festival in de Maasstad, maar de tiende editie van het Geen Daden Maar Woorden Festival vindt toch echt plaats in Rotterdam. In de schouwburg staat op 29 en 30 september het woord centraal. Schrijvers, dichters zoals Cark Accord, Jules Deelder, Said El Haji, Adriaan van Dis, Marjolein Houweling, Wilfried de Jong, Michiel Romeyn annex Oboema en Bart Chabot maar ook muziek en theater. En niet te vergeten 'Zacht neerkomen', het speciaal voor dit festival vervaardigde indringende en bijzondere filmportret over Remco Campert.

9/06

SOH19 States of Nature

Stichting Natuurkunst TU Eindhoven

Kunstenaar Alex Vermeulen heeft een groot-schalige landschappelijke sculptuur ontworpen als onderdeel van zijn allesomvattend multimediatproject States of Humanity (SOH). Het thema van dit kunstwerk, dat de naam SOH19 States of Nature draagt, is natuurlijke dynamiek. In een vijver van 1800 m2 drijven 88 zwarte eieren die elk een zonnepaneel dragen. De energie uit deze panelen laat door middel van een magneetveld een mensfiguur zweven tot op een hoogte van drie meter. Bij zonsopkomst komt deze Buddha van onder de waterspiegel te voorschijn. De rest van de dag bepaalt de dynamiek van zon, water en wind de hoogte waarop het zweeft. Hiermee is de natuur de enige factor die de techniek aandrijft. Na vijf jaar organisatie wordt het kunstwerk op 12 september op het terrein van de TU Eindhoven feestelijk onthuld.

9/06

Van Wassenaer Concours

Stichting Internationale Van Wassenaer Concours

Dit tweejaarlijkse concours voor oude muziekensembles wordt van 29 september tot en met 7 oktober in en rond Den Haag georganiseerd. Deelname aan dit concours biedt jonge beroepsmusici en ensembles de mogelijkheid goede referenties te verwerven en contacten te leggen met professionele concertorganisaties. Alle musici bespelen authentieke instrumenten of kopieën daarvan.

9/06

Popronde

Stichting Popwaarts

Popronde is een gratis toegankelijk, landelijk reizend festival dat van september tot november plaatsvindt in vijftien steden, van Assen tot Middelburg, van Groningen tot Maastricht en van Enschede tot Alkmaar. Het centrum van elke stad is het festivalterrein, de deelnemende cafe's vormen de podia voor opkomende talentvolle Nederlandse bands. Het festival is niet gebonden aan een genre, maar geeft een overzicht van wat er in Nederland op popmuziek gebeurt. Bands krijgen door middel van de Popronde de mogelijkheid op te treden buiten hun eigen regio.

9/06

Sancho Panca

I Piccoli Holandesi

I Piccoli Holandesi voert deze hilarische operakomedie van M.A.D. Philidor (1762) op, aangevuld met muziek van Telemann en Adrian Rodriguez van der Spoel. In september wordt gespeeld in de Passage in Den Haag en in oktober in het Amsterdamse Muziekgebouw aan het IJ en in Muziekcentrum Vredenburg te Utrecht.

Naast het orkest dat op authentieke barokinstrumenten speelt nemen vijf zangers deel aan de opera en is er een speciale rol weggelegd voor journaallezer Philip Freriks als verteller.

10/06

Gesualdo Festival

Stichting Kassiopiea Music

The Kassiopiea Quintet richt zich op de uitvoering van madrigaalrepertoire uit de 16e en 17e eeuw. Het leven van Prins Gesualdo (1566-1613) heeft iets van een luguber sprookje. Hij vermoordde zijn vrouw en haar minnaar en hij schreef zes boeken met vijfstemmige madrigalen die vol zijn van jaloezie, hartenpijn en onvervulde liefde. Voor het eerst in 40 jaar worden deze madrigaalboeken nu uitgevoerd. Van 6 tot en met 8 oktober in de Toonzaal in Den Bosch en van 12 tot 17 oktober in de Noorderkerk in Amsterdam.

Eenzame uitvaart

> Nummer 68

Geer Gaastra, 10 september 1923
 Amsterdam † 8 september 2006, 17 uur, OLVG
 donderdag 21 september, Nieuwe Ooster begraafplaats, 10.30 uur
 dichter van dienst: Ilse Starckenburg

Het ambtsbericht meldt, in het gebruikelijke, wat hakkelig jargon: 'De heer Gaastra was woonachtig in Amsterdam-Oost. Hij was weduwnaar sinds 1976, geen kinderen. Hij had een zuster, die is ook overleden. De heer Gaastra had een uitvaartpolis bij Yarden, loopt niet meer wegens wanbetaling. In zijn polis geeft hij aan gecremeerd te willen worden.

Buren maakten zich zorgen nadat hij al enige tijd niet meer was gesignaleerd. Zij schakelden GG&GD in, advies en vangnet. Henk Pienter gaat mee, springt over de schutting aan de achterzijde van de woning, treft de man in zwaar verwaarloosde toestand op bed. Ambulance gebeld, hij wordt overgebracht naar het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis, alwaar hij op 8 september om 17 uur overlijdt.

Er is huiszoeking gedaan, er hangt een behoorlijke stank in de woning, zegt Van Bokhoven van de Dienst, als ik hem om meer informatie bel. Hij heeft foto's gemaakt. Heel bijzondere foto's, zegt hij, ik zal ze meenemen naar de uitvaart. 'Wat is er dan op die foto's te zien?' vraag ik. 'Rommel. Ik denk dat hij sinds zijn vrouw is overleden niet meer heeft schoongemaakt.' Hij toont zich in het bijzonder gegrepen door de staat van de matras. 'Dat iemand daarop kan liggen.'

In het ziekenhuis wordt een contactpersoon opgegeven, mevrouw Marja De Koning. Zij is in Turkije op vakantie van 12 tot en met 19 september. Er zou een buurvrouw van enkele straten verderop zijn die hem af en toe eten bracht: wie en waar is onbekend. Mevrouw De Koning heeft telefonisch vanaf haar vakantieadres contact met de Dienst gehad, zij zal naar de uitvaart komen. De dienst wil toch een dichter inschakelen, anders is ze daar zo alleen, legt Van Bokhoven uit. Hij heeft het aan de chef gevraagd. Die vond dat er een dichter moet komen.

Ik leg de kwestie aan Ilse Starckenburg voor. Zij heeft er geen bezwaar tegen. Van Bokhoven vraagt om een beleefd gedicht, zeg ik, een vriendelijk gedicht, dat de buurvrouw zal begrijpen. De volgende morgen gaat Starckenburg op het kantoor van de Dienst de foto's bekijken. 'Misschien kun jij iets laten doorschemeren,' vraag ik hoopvol, 'of het misschien mogelijk is die andere buurvrouw op te sporen. Hoe moeilijk kan dat helemaal wezen? Briefje op de deur, zoiets.' Ze belooft haar best te doen. De volgende morgen meldt Starckenburg: 'Vanochtend ben ik de foto's gaan bekijken.' Nu begrijpt ze de opwindings: de man beschikte over een gigantische voorraad pornografie. Een wandvullende videocollectie. Schrijft verder: 'Misschien heb ik er wat aan... Van Bokhoven was erg bang dat ik ze zou gebruiken om iets negatiefs in het gedicht te laten doorklinken maar daar zal natuurlijk geen sprake van zijn. Verder wilde hij, Van B, liever niet een briefje op de deur, omdat hij bij teveel drukte de dichter niet kan verantwoorden. Ik heb het maar zo gelaten, misschien doet de buurvrouw het wel. Afgesproken is dat ik muziek meeneem.'

Donderdagochtend, de herfst zal schitterend zijn. Van Bokhoven staat al te wachten, ik zie Starckenburg de verkeerde kant uit wandelen, een mevrouw zit op een bankje. De mevrouw van het bankje komt aarzelend onze kant oplopen. Of ze hier goed is. Een struise, echte Amsterdamse, ongeveer zoals men op televisie een echte Amsterdammer afbeeldt, een species, die men zelden nog in het wild tegenkomt. Zij is er een, van de beste soort. Gebruind, maar niet van de zonnebank, met goud omhangen. Het hart op de tong, op een heel vanzelfsprekende manier tolerant.

Dan heeft ook Starkenburg gezien, waar ze heen moet. We verplaatsen ons van de ingang van de grote aula naar de kleine. Van Bokhoven doet zijn best buurvrouw op haar gemak te stellen, maar ze is al op haar gemak. Nee, ze is nooit bij hem binnen geweest. Ze maakten een praatje, of ze liep een stukje mee, met de hond. Het gesprek wordt geanimeerd als zijn collectie als terloops ter sprake komt. O ja, dat wist ze wel. Buurman had alleen vitrages, geen overgordijnen. En dan zag je elke avond door de vitrages heen waar hij naar keek. 'Buurman,' had ze wel eens gezegd, 'koop eens gordijnen, of keer je televisie andersom, er wonen ook kinderen in de straat, hoor.'

En het moet gezegd, dat deed hij, zijn toestel omkeren. 'Ach,' zegt ze, 'ik weet niet of ik dit moet vertellen hoor, maar ik denk dat het wel mag, je moet weten dat hij vroeger een seksshop heeft gehad. Pienter, je weet wel, die over de schutting was gesprongen om te kijken of Gaastra nog leefde, nou die Pienter dus, die was er wel eens geweest. Dan lag zijn vrouw zo'n beetje op de bank daar, met een grote hond ernaast, ik dacht een bouvier. Geer had er later nog zo een, maar die is weggehaald, die heeft een spuitje gehad ofzo. Die was helemaal niet goed meer, dat beest.'

Buurvrouw vertelt over het ziekenhuis. 'Woensdag was hij met de ambulance weggehaald, donderdag ben ik langs geweest in het ziekenhuis.' In de weken dat buurvrouw hem niet zag had hij een enorme baard gegroeid. In die paar weken. 'De baard doet het nog best,' had ze gezegd. Een grapje moet er vanaf kunnen.

'Dokter zei nog, dat het die nacht kritiek was geweest, maar hij zag er heel goed uit, ze hadden hem gemeten, bloed, suiker, alles was goed. Dus ik zeg: jij bent lekker opgeknapt. Zegt hij: Marja, ik wil niet meer. Toen ben ik nog gaan vragen of er euthanasie mogelijk was, maar dat deden ze daar niet. En vrijdag hadden ze zijn baard een heel stuk afgeschoren, toen was ik er om twee uur. Heb ik nog gevraagd: Geer, is er nog iets, wat ik moet doen, iets wat je wil zeggen? Maar hij wou niks zeggen. Het was goed zo. Hij maakte zelf ook nog een grapje. Ik heb zijn hand vastgehouden, dat moest van de zuster, want ze gingen zijn bloed opmeten, ontspant u maar, zei de zuster, maar hij hield zijn arm verkrampd. En toen heb ik zijn hand dus vastgehouden.' Marja hapt naar adem.

'En wat ik dus zo gek vind, twee uur later bellen ze me op. Dat hij dus dood was. Ik zeg: dat kan niet, ik ben er net nog geweest. Hoe kan dat nou, zo opeens? Ik weer naar die dokter. Ik zeg dokter hoe kan dat nou? Maar die dokter zegt: ja, dat kan zomaar gebeuren. Zomaar! En alles was goed. Zijn suiker, zijn bloed, ik zeg, jullie hebben alles opgemeten! Vinden jullie dat nou niet vreemd?'wendt ze zich tot haar kleine gezelschap.

'Ja, dat is wel heel bijzonder,' zegt Van Bokhoven voorzichtig. Ik beaam, vanuit mijn specifieke expertise, dat zo iets zomaar kan gebeuren. De dokter heeft gelijk. Ilse knikt, zo zal het precies zijn gegaan.

'Wat nou zo leuk was, toen ik die vrijdag dus voor de tweede keer in het ziekenhuis kwam, dat die man, die bij hem op de kamer lag, mij beneden al stond op te wachten, mevrouw, zegt hij, uw vader...' Marja lacht. 'Hij dacht dat ik zijn dochter was!'

Plots weer helemaal opgeknapt vertelt ze verder: 'Het was een portret hoor. Ik kan dat nu rustig vertellen. Hij was een travestiet, hoe noem je dat, hij deed dus vrouwenkleren aan.' 'Ah,' reageert Starkenburg: 'ik vroeg me al af waar die tijgerjas vandaan kwam. Op de foto's heb ik die jas gezien, ik dacht misschien had hij die bewaard, als aandenken aan zijn vrouw?' We lachen. 'En dildo's,' vult Van Bokhoven aan, 'lades vol. Echt enorm veel dildo's. Misschien had hij die uit zijn winkel bewaard.' Marja vertelt dat er dikwijls een vrachtwagen van de Wehkamp kwam voorrijden. Dan werd er van alles uitgeladen. Van Bokhoven weet, dat er een schuld van drieduizend euro bij het postorderbedrijf werd opgebouwd. 'Maar weet je wat nou zo gek is? Hij kocht, naast die video's, voornamelijk hondenvoer. Gigantisch veel hondenvoer.' 'Nou', zegt Marja, 's Nachts deed hij dus een grote blonde pruik op en die jas

aan en dan kwam hij pas de volgende ochtend weer thuis, en dan had hij nog een aardig centje verdiend ook.' 'En dat op zijn leeftijd?' vraag ik ongelovig. 'O ja hoor, zo vaak. Alleen die laatste vier weken dus niet meer. Toen dacht ik: er moet iets aan de hand zijn. En toen heb ik Pienter dus gebeld, die ken ik wel, en die werkt bij de GG&GD, nou, en toen kwamen ze meteen, dat moet gezegd hoor, ze waren er meteen.'

De uitvaartleider wenkt ons binnen te komen. Marja vraagt of de kist nog open kan. Ze wil hem nog even zien. Dat kan. De uitvaartleider verontschuldigt zich, en verdwijnt de aula in. Even later is hij terug. We worden uitgenodigd. Met Marja voorop stappen we de kleine aula binnen. Ze gaat naast hem staan, schouwt liefdevol in de kist teneer, Van Bokhoven volgt, aarzelend, ik posteer me naast hem. Gaastra heeft wel wat van Van Gogh. Dezelfde baard. Scherp geneden gezicht, geprononceerde neus. 'Een knappe man', stel ik vast. 'Ja hè,' zegt Marja, warm, dankbaar voor het compliment. Ilse Starkenburg wacht achter het rijtje stoelen in de aula tot we uitgekeken zijn. 'Ik heb nog nooit een lijk gezien, ik durfde niet te kijken,' zegt ze later, 'ja, een dooie muis, dat wel.' We mogen even in de koffiekamer wachten, als de kist weer wordt gesloten. 'Wat lag hij er prachtig bij hè. Knap hoor, van zo'n ziekenhuis. Want hoe lang is het nou geleden? Weken al. Ik ben nog op vakantie geweest, naar Alanya, ik was er in mei ook al, maar toen was ik in augustus jarig, en toen zei mijn man: dan ga je toch gewoon nog een keer? Weet je, jij denkt misschien dat ik heel gezond ben, maar dat ben ik niet hoor' richt ze het woord tot mij: 'ik ben heel ziek geweest. Reuma, twee hartaanvallen, hersenbloeding, alles. En heb ik ook nog EPS.'

'EPS?' vraag ik. Die ziekte ken ik niet. Misschien heb ik de lettercombinatie ook niet goed onthouden, dat de ziekte helemaal niet bestaat. Iets met samen-trekkingen in het bloed. Van Bokhoven krabt door de mouw van zijn lichtblauwe colbertje aan zijn arm.

'Uitslag,' zegt hij. 'Maar ik weet niet of het daarvan komt'. Van Bokhoven bezocht de woning. Sindsdien heeft hij jeuk aan zijn arm. Er zitten allemaal bultjes op. Dan mogen we weer naar binnen, gelukkig voordat Ilse of ik van onze kwalen verslag hebben kunnen uitbrengen.

Starkenburg deelt haar gedicht aan de aanwezigen uit. We beginnen dus met de muziek, en dan komt het gedicht, en dan is er nog muziek. Twee muziekstukken, telt Van Bokhoven alles op. Bij het binnentreden weerklinkt Robert Schumann, een fragment uit Nachtstücke op de piano vertolkt door Sviatoslav Richter. Prachtig. Dan staat ze op, gaat in de cirkelvormige ruimte staan waar de kist staat opgebaard en leest haar gedicht voor.

Ze staat naar de dode toe gekeerd, richt zich tot het hoofdeinde van de kist. Door de cirkelvormige ruimte wordt haar zachte stem extra helder weerkaatst, alsof er, heel in de verte, iemand hetzelfde vers opzegt, met precies dezelfde intonatie, gelaten, haast geslagen.

bijna niet meer

er is een stem
in een bed
van een man

maar de stem
is te zacht geworden

het bed past haar niet meer
noch de jas met het tijgermotief

de jas herinnert aan een grap en
het bed aan kussen en
het is de man die herinnert

zich

herinnert en een breedbeeld
bevestigt de herinnering
in vormen en kleuren

heide, wat was zij mooi
paarsnaakt.oh, wat snel
ging het voorbij allemaal

er is de stem
in het bed
kom in mij, kom in mij

dan zal het niet meer zijn
alsof je mij alleen
maar verzint.

© Ilse Starkenburg

Ze loopt met voorzichtige pasjes terug naar haar stoel, de handen gespreid alsof ze eigenlijk voor balletdanseres studeert, neemt plaats, opnieuw vult een parelende piano, heel zacht, de ruimte. Dezelfde Sviatoslav Richter, dezelfde componist, nu met een Blumenstück. Zeven minuut zoveel. De uitvaartleider vindt het op een gegeven moment ook lang worden, komt naar voren, gebiedt ons met een handgebaar recht te gaan staan, we staan. De uitvaartleider keert naar de kist en maakt een diepe buiging. Dan wachten we, staande, tot de muziek een einde heeft genomen. Het heeft de componist veel moeite gekost er een eind aan te breien, telkens volgt er nog een wegstervend afscheidsakkoord, en nog maar een.

Dan is het voorbij. Marja drukt een handkus op de kist. 'Dag schat,' zegt ze, 'dag schat.' Dan loopt ze gedecideerd de aula uit.

De wachtruimte is opnieuw ingericht. Op de plek waar altijd de drie houtsneden 'Horen', 'Zien' en 'Zwijgen' netjes ingelijst aan de wand hingen, is er nu een wandkleed opgehangen, gemaakt van vuilwitte, holle buisjes, het midden houdend tussen stof en plastic. Je zou er een stijf opgerold briefje in kunnen stoppen. Je zou er een stuk uitgekauwd kauwgum in weg kunnen doen. Op een andere wand heeft men twee in pasteltinten uitgevoerde kleurvlakken op de wand aangebracht. Ook de meubeltjes zijn vervangen. Twee ovaal tafels, één met een uitsparing waar de ander in past, zijn deels in elkaar geschoven, in vanzelfsprekend aandoende vereniging, waar één tafel voor ons vieren ruim genoeg was.

Fris ontworpen meubeltjes met een kunstmatige houtstructuur, afgewisseld door identieke exemplaren die in grappige patronen zijn geschilderd. De bezoeker voor de keus plaatsend er maar niet op te letten en gewoon de dichtstbijzijnde stoel te pakken, zelfs al betrof het een afwijkend exemplaar, of heel moeilijk een gewone stoel bij te schuiven, die van ver moet komen, zo'n stoel met houtstructuur, waarvan er de meeste zijn. Ik besluit me er niks van aan te trekken. Ik ga zitten op de dichtstbijzijnde stoel, ook al is die kakelbont geverfd. Toch ergert het me, dat ik op een gekke stoel moet zitten. Maar ik wil ook geen aandacht trekken met onnodig geschuif. Wat het meest is, is gewoon. Ik ga er maar van uit, dat iedereen alles gewoon vindt. Niemand merkt het, echt niet. Toch is het alle drie andere gasten gelukt op een gewone stoel plaats te nemen, aan de ineengeschoven tafels. Zo zitten we nog even bij elkaar. Op onze stoel. Aan onze rijk gedekte tafel.

Een ingewikkeld, fragiel bouwwerk van draad en piepkleine lampjes doet dienst als moderne vorm van een kroonluchter, gewoon, een kroonluchter, wie komt er nog om. Op tafel niet alleen koffie en thee, maar ook een assortiment flesjes frisdank, met een opener erbij. Van Bokhoven doet de thee, ik verzorg de koffie.

Marja vindt het een mooi gedicht. Het past echt bij hem, vindt ze. Ik ben opgelucht dat ze tevreden is. Ik kreeg het gedicht een dag tevoren al opgestuurd en bemerkte wel enige aarzeling bij het mooi paarsnaakte van de heide, het kom in mij, kom in mij, maar Ilse wist dat het zo goed was: 'dat is mijn pornografische voorstelling', had ze gezegd. Ik dacht dat ik het wel begreep, de omkering, het zich toezingen naar. Marja geeft ons allemaal een hand, om te bedanken. 'Het was heel mooi', zegt ze nog eens.

'Had Geer eigenlijk een hond', vraagt Ilse, haar verlegenheid met het compliment omzettend in een vraag. 'Ja hoor,' weet Marja, 'Kleine Willy. Leuk hondje. Grootgebracht door de Wehkamp.'

'Wat is er dan met die hond gebeurd?'

'Die is ook opgehaald, door de dierenambulance.'

Van Bokhoven kondigt aan dat hij op vakantie gaat. Naar de Canarische eilanden. 'Playa del Ingles', weet Marja. Daar is ze ook wel eens geweest. Maar nu gaat ze meestal naar Turkije. We wensen elkaar een fijne vakantie. Heerlijk, vinden we dat. Dat zonnetje.

Dan mogen we de juichende septembermorgen in. We schudden nogmaals handen. Starckenburg is, net als ik, op de fiets gekomen. Ik mag wel vooruit, vindt ze, want zij fietst heel langzaam, legt ze uit. 'En ik vind het moeilijk om te fietsen en te praten, tegelijkertijd.'

Ik heb geen haast. In traag tempo fietsen we de bewoonde wereld in. De Kruislaan uit, linksaf de Middenweg op, die grotendeels openligt, dus lopen we verder, fiets aan de hand. Zo kunnen we praten en lopen tegelijk. Hoe het zou zijn om een huisdier te hebben. Ik wil wel een kat. Starckenburg bekent dikwijls te hebben nagedacht over het houden van een hond. 'Nou', zeg ik, 'daar doet zich een buitenkansje voor. Kleine Willy.'

'Ach, kleine Willy' mijmert Ilse, 'ach. Wat zouden ze daarmee doen, met zo'n hond?'

'Hij zal wel naar het asiel zijn gebracht, 'opper ik.

'Dat is trouwens vlakbij, daar rechts ergens, de Polderweg. We kunnen wel even gaan kijken. Ik zou die kleine Willy wel eens willen zien. Misschien is hij daar nog. Dan heb jij een hond.'

Bij twee dames op een bankje informeer ik of zij toevallig weten of zoiets als het Dierenasiel Polderweg nog bestaat. Zeker en jawel, dat is daar, wijzen de dames in de richting van het Muiderpoortstation. In de gewezen richting fietsen we een lang wandelpad af.

Na enig zoeken arriveren we inderdaad op het Muiderpoortstation. 'Daar is gisteren nog iemand vermoord, een Marokkaan,' weet Ilse, 'dat was vanmorgen op het nieuws, er was een relletje, ze dachten dat hij door een Surinamer was neergestoken.' Zoiets had ik ook gehoord. Over een relletje in Amsterdam, maar mij vertelden ze er niet bij waarom er een relletje was, alleen dat het om een groep Marokkanen versus een groep Surinamers ging, dat relletje, ergens in Amsterdam.

'We kunnen wel even op de kaart kijken,' oppert Ilse, 'ik heb een kaart meege-nomen.' We stappen af. Maar de kaart is onvindbaar. 'Zeker van de fiets gestolen,' denkt ze.

'Heb je eigenlijk je cd's wel mee terug genomen?'

Oef. Terug?

'Ik bel ze wel,' besluit de dichter van dienst.

Het zou zomaar kunnen dat er in het uitvaartcentrum een kaart van Amsterdam is gevonden. Een stratenplan. 'Ik weet het zeker, we hebben geen kaart nodig,' beweert ik, 'ik heb het asiel vaak vanuit de trein zien liggen. Rechts van het spoor. Voorbij Muiderpoort. Als we rechts van het spoor blijven fietsen komen we er vanzelf. Kan niet missen.' We rijden langs een bouwterrein.

Er staat een bord dat doodlopende weg betekent. Ilse stopt bij een mevrouw die haar hond uitlaat. Ik zie om de hoek van de straat een bord dat zegt:

Dierenasiel Bereikbaar. Met een pijl. Linksaf. We zijn inderdaad al behoorlijk ver van het spoor geraakt. In de verte ruikt men de verontrustende geur van dierlijke ontlasting, van ongerichte energie.

Dan vinden we het asiel.

We melden ons bij de receptie met onze vraag naar kleine Willy. Een streng ogende mevrouw, die is opgemaakt alsof ze des nachts satanische rituelen uitvoert, zwartgestifte lippen, onheilspellend groenblauwe ogen, weet van geen Willy. Ik leg uit dat we zojuist van een uitvaart vandaan komen, waar sprake was van een hondje, dat kleine Willy heet en door de dierenambulance waarschijnlijk rond 7 september hier is afgeleverd.

Het hondje woonde immers in Oost. Dan is hij al bijna thuis. Vandaar dat we dachten dat het hondje misschien hier...Ik noem de straat. Ik geef haar de naam van de voormalige eigenaar. Ze neemt een map uit de kast en begint te bladeren. Eerst kan ze niks vinden. Dan vindt ze, één dag eerder dan de bedoeling is, het hondje toch. In de map.

Resoluut slaat ze de map weer dicht. 'Ik mag niks zeggen', verklaart ze dan. 'Het hondje is door justitie in beslag genomen. U mag het hondje niet zien. Ik mag u verder niets medelen. Ik weet ook niet wanneer het wordt vrijgegeven. Ik kan verder niets voor u doen.'

'Maar kunt u mij dan misschien bellen?' informeert Ilse voorzichtig, 'als het hondje vrijgegeven wordt?' 'Nee, dat mag ik niet,' verstrakt de satanische baliededewerkster. Ze is nu helemaal in haar nieuwe gewichtige rol van ordehandhaver geschoten. Ik wed dat ze er des nachts een zweep bij gebruikt, bij die rituelen van haar.

'We kunnen hier niemand een voorkeursbehandeling geven. Er zijn zoveel mensen die iets willen.' Peinzend staart ze naar ze buiten, waar niemand iets van haar wil. Dan richt ze haar blik terug in de benauwde balieruimte, en barst plotseling in mijn richting los: 'Ik ken u wel hoor, ik heb wel eens iets over u gelezen. Ik heb uw gezicht wel vaker gezien. U bent toch van die dichters, dat weet ik wel, dat heb ik op televisie gezien.'

Even ben ik bang dat zulks tot arrestatie gaat leiden, martelingen in haar kelder, zweepslagen, geblaf van bloeddorstige honden. Voorzichtig leg ik de link tussen de uitvaart en de dichters. Ze lijkt te ontdooien, richt zich dan tot Ilse, 'goh,' zegt ze, 'hoor jij er ook bij? Ik wist niet dat er een vrouw bij hoorde. Dat wist ik niet.'

Dan is het tijd om door te drukken. We drukken door. Of misschien het nummer van het asiel opgeschreven kan, dat er op een later tijdstip nog eens naar het welzijn van kleine Willy geïnformeerd kan worden? En of ze ook een naam heeft, waar je dan naar kunt vragen? Aanmoedigend rommelt Ilse in haar tas, om een pen en een papier te zoeken.

Er komt een formulier van onder de balie vandaan, met heel veel telefoonnummers erop, ze kruist er één aan, schrijft haar naam erbij, en zegt, met een besmuikt lachje: 'ik mag dit eigenlijk niet doen, maar ik zal je bellen,' en schuift dan het papiertje resoluut naar Ilse toe. 'Dankjewel, dankjewel,' complimenteren we haar eendrachtig, bijna te uitbundig met de plots opgelaaide toeschietelijkheid.

We vragen nederig om toestemming om de tentoonstelling van verkooponden te bezoeken. Dat mag. 'Maar het is niet leuk,' zegt ze, 'het is helemaal niet leuk. Dat je niet denkt dat het leuk is. Je krijgt er echt een rotgevoel van.'

Ze heeft gelijk. We maken een ronde langs de verkoopbare honden. De ene pitbullachtige variant na de andere blaft luid en vals van achter de tralies, met een gemene blik van wacht maar tot ik weer vrij ben. Jou krijg ik nog wel. Anderen leggen het eropaan zo zielig mogelijk te kijken, hoofd schuin, kwispelend, ben jij het, mijn bevrijder?

Voor de vorm gaan we ook nog katten kijken. Ze zijn allemaal heel groot. Ze brengen klagelijke geluiden voort. Minder luid dan de honden die op vollere sterkte blaffen, maar even indringend, opdringerig, vragend. Veel groter dan de bescheiden poes, die ik voor mezelf in gedachten heb. Iemand die niets vraagt, alleen maar geniet, van alles geniet, iemand die uit zichzelf gelukkig is en die ik dan dagelijks zie. Genieten, slapend. Maar zo'n kat zie ik niet. En bovendien, ze doen wel aardig hier, maar ik vertrouw ze niet. Eenmaal thuisgekomen ontpopt het zich tot een tiran. Dat gaat naast de bak schijten. Dat ontwikkelt een voorliefde tot het urineren over de stapels papieren, die zich op wonderbaarlijke wijze in mijn woning vermenigvuldigen. Misschien houd ik meer van papier.

Bij de Dappermarkt neem ik afscheid van Ilse Starckenburg. Ik heb zin om in de zon te lopen. 'Van hier af is het gemakkelijk,' zegt ze, 'ik volg gewoon lijn drie. Die stopt bijna voor mijn deur. Dat herken ik wel.' Ik loop in de zon. Ik koop een bos gladiolen, felrood, niet duur, doe maar twee bossen. Thuisgekomen knijp ik de bovenste bloemen eruit. Dan bloeien ze langer.

En gaan ze verder naar boven ook helemaal open. Dat weet ik zeker.

10/06

Boost!

Stichting Architectuur Lokaal

Architectuur Lokaal organiseert op 18 oktober Boost! Impuls voor publiek opdrachtgeverschap. Tijdens deze landelijke manifestatie in de Passenger Terminal te Amsterdam ontmoeten gemeenteraadsleden, wethouders, corporaties, projectontwikkelaars, ontwerpers en andere professionals elkaar. Op het programma staan discussies, praktijkvoorbeelden, films, tentoonstellingen en excursies. Dit alles in het teken van opdrachtgeverschap en samenwerking in het bouwproces.

10/06

Vensters op de eeuwigheid

Vocaal ensemble Capella Isalana

Vocaal ensemble Capella Isalana voert in juni, september en oktober in Utrecht, Zutphen en Amsterdam dit programma op waarin Slavische koormuziek centraal staat. Het gaat hier om een professioneel vocaal ensemble uit Gelderland en Overijssel dat steeds innovierend en verrassend repertoire brengt. In 'Vensters op de eeuwigheid' wordt een overzicht gegeven van drie eeuwen Slavische religieuze koormuziek met werken van onder anderen Vasily Titov, Mikhail Glinka, Sergei Rachmaninov en Arvo Pärt.

10/06

Circuscongres

Nederlands Centrum voor Volkscultuur

Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur organiseert op 20 oktober een congres met als thema 'Circus als kunst en erfgoed'. En waar kun je dat beter doen dan in de tenten van Circus Renz op het Haagse Malieveld. Gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland Erik van Heijningen die niet alleen kunst en cultureel erfgoed in zijn portefeuille heeft, klimt ook nog eens persoonlijk in de trapeze na zijn openingswoord.

IO/06

Onmetelijk optimisme

Stichting Visioen en Visie

En toen waren ze de onmisbare
Bewakers van een onmetelijk optimisme,
Een nieuwe vrolijkheid.

H.J.A. Hofland

Een serie TV-documentaires en een boek met de titel 'Onmetelijk optimisme. Kunstenaars en hun bemiddelaars in de jaren 1945-1970.' Dat was het idee van de Stichting Visioen en Visie. Het gaat hier niet om kunsthistorie, maar om een beschrijving van mensen in de kunstwereld van toen die zich expliciet hebben ingezet voor maatschappelijke veranderingen. Kortom: getuigenissen van kunstenaars en kunstbemiddelaars die in die periode met hun optimisme en idealisme de basis hebben gelegd voor het Nederlandse kunstbedrijf. De documentaires worden uitgezonden door de AVRO en het boek wordt op 30 oktober in Den Haag gepresenteerd.

II/06

INTERVAL, Binding Time & Space

Stichting Expodium

Is het mogelijk om een publicatie te 'vertalen' naar een ruimte? Heeft de publicatie net zoveel kracht in de vorm van een expositie als in gedrukte vorm? Het Utrechtse Expodium, platform voor jonge kunst werkt hierbij samen met de Rotterdamse organisatie Stereo. Het resultaat is een expositie van een maand, een publicatie en twee events in de periode tussen 1 november en 30 december

II/06

Het Testament

Stichting Kunstlijn

Tweehonderdvijftig jaar geleden stelde Pieter Teyler het testament op dat de basis vormde voor een museum over wetenschap, natuur en techniek. Hoe zou de collectie er hebben uitgezien als Pieter Teyler nu zou hebben geleefd? Deze vraag heeft de Stichting Kunstlijn zich gesteld en het resultaat is een tentoonstelling die gaat over de kruisbestuiving tussen kunst, wetenschap en techniek. De expositie in het ABC Architectuurcentrum te Haarlem is te zien van 3 november tot en met 3 december en toont werk van negen hedendaagse kunstenaars met een speciale kijk op deze wisselwerking.

II/06

1791 Mozarts laatste jaar

Stichting Voci

Op 18 en 19 november verzorgt de stichting VOCI (projectkoor voor klassieke muziek in de kop van Noord-Holland) dit concertprogramma in Den Helder en Oudkarspel. Er worden alleen werken van Mozart uitgevoerd uit 1791, het jaar van zijn overlijden. Het bekendste is uiteraard zijn Requiem waaraan hij tot eind november heeft gewerkt en dat een jaar later is voltooid door Süßmayer. Maar ook de ouverture van 'Die Zauberflöte' stamt uit dit jaar. VOCI wordt begeleid door het professioneel barokorkest Florilegium Musicum.

II/06

Community Art Festival

Stichting Vrede van Utrecht

Van 23 tot en met 26 november te zien in Utrecht : een werkfestival waarin nationaal en internationaal 'best practices' op het gebied van community art worden gepresenteerd. Er wordt ingegaan op praktische en theoretische aspecten van deze kunstvorm. Dit festival is onderdeel van allerlei culturele activiteiten die de Stichting Vrede van Utrecht organiseert tot en met 2013, wanneer de 300-jarige herdenking van de Vrede van Utrecht zal worden gevierd.

II/06

Curlew River

Stichting Muziektheater Hollands Diep

Muziektheater Hollands Diep kiest stevast hedendaagse meesterwerken die in Nederland – in tegenstelling tot elders in de wereld – zelden worden uitgevoerd. Na Achnaton van Philip Glass en Oresteia van Xenakis wordt nu Curlew River, rivier van de klagvogels, een kerkopera van Benjamin Britten opgevoerd. Dit stuk uit 1964 vertelt het verhaal over de zoektocht van een moeder naar haar verloren kind. De opera maakt indruk door de emotionele kracht en de gestileerde, aangrijpende muziek. De première is op 2 november in de Grote kerk in Dordrecht en vervolgens wordt gespeeld in kerken in Amsterdam, Utrecht, Deventer, Alkmaar en Leiden.

II/06

Handreiking Cultuureducatie

De Kunstconnectie

De handreiking 'Cultuureducatie: de kracht van lokaal en provinciaal beleid' is een initiatief van de Stichting Erfgoed Actueel en De Kunstconnectie/Vereniging voor Kunstzinnige Vorming. Op 27 november, tijdens een congres in Nijmegen, ontvangt James van Lidth het eerste exemplaar uit handen van Saskia Bruines, voorzitter van De Kunstconnectie/Vereniging voor Kunstzinnige Vorming, en Richard Hermans, waarnemend directeur Stichting Erfgoed Actueel, per 1 januari directeur Stichting Erfgoed Nederland. De handreiking is bestemd voor gemeentebestuurders en beleidsmakers en is dan ook naar alle gemeenten verzonden.

I2/06

Erasmusfestival

De Erasmusprijs 2006 staat in het teken van 'ontwerpen voor het publieke domein'.

De prijs is toegekend aan de Franse grafisch ontwerper Pierre Bernard. Vormgeving is ook het centrale thema van het Erasmusfestival 2006 dat van 24 november tot 3 december in Den Bosch plaatsvindt. Vormgeving van beweging, decor en muziek in het dansprogramma, van beeld en verbeelding in exposities in museale en publieke ruimten, van films, educatieve projecten en van een nieuwe uitgave van Erasmus' klassieker 'Lof der zotheid' in een modern drieluik.

Burgemeester Ton Rombouts ontvangt die dagen hoog bezoek.

I2/06

2006 Lichtjaren

Stichting Marketing Gouda

Traditioneel wordt in Gouda op de tweede dinsdag in december Kaarsjesavond gehouden, waarbij de binnenstad geheel met kaarsen verlicht wordt. Deze traditie was de aanleiding om in 2004 een eerste lichtkunsttentoonstelling te houden. In 2006 gaat hiervan inmiddels de derde editie van start op de avond na kaarsjesavond. Bijzonder is dat niet de lichtkunstwerken zelf centraal staan, maar eerder de betekenissen die licht kan hebben. Daarbij komt dat de werken in 2006 Lichtjaren worden gepresenteerd op onverwachte plaatsen: een voormalig badhuis, een verlaten theater, een oude lichtfabriek. Gezamenlijk vormen ze een bijzondere route door de Goudse binnenstad.

I2/06

Weihnachts-Oratorium

Vocaal Ensemble Luscinia

Vocaal Ensemble Luscinia richt zich speciaal op het uitvoeren van cantatemuziek van Johann Sebastian Bach in speciale Bach-cantatediensten op Schouwen-Duiveland. Het koor van 'eigen bodem' werkt op 16 december samen met het Dordts Kamerorkest bij de uitvoering van het Weihnachts-Oratorium in de mooie Adrianuskerk te Dreischor. Luscinia streeft naar een frisse interpretatie vanuit muzikaal-historisch perspectief. Door de relatief kleine koorbezetting ontstaat een heldere koorklank met veel aandacht voor dynamiek, frasering en articulatie.

Eenzame uitvaart

> Nummer 69

de heer Gijs van de Werf.
vrijdag 17 november 2006, 15 uur, begraafplaats Buitenveldert.

Gijs van de Werf werd geboren in Dordrecht, op 15 februari 1922 en overleed op 10 november om 8.30 uur 's morgens in verzorgingshuis Tabitha. Hij is getrouwd geweest. Er zijn nog twee zusters en er is nog een broer. Zij hebben al lang geen contact meer, gaan niet naar de uitvaart. Het ambtsbericht vermeldt verder dat er niemand van het verzorgingshuis naar de uitvaart komt.

Met een van de zusters van de overledene, Jannie, is door de dienst telefonisch contact opgenomen. Haar telefoonnummer staat in het ambtsbericht vermeld.

Ik besluit haar te bellen. Een vriendelijke vrouw met een heel zachte stem, ik heb moeite haar te verstaan. Dat komt, vertelt ze, ze heeft bijna geen lucht meer. Ik leg haar uit wie ik ben en wat ik doe.

Alles begint in de oorlog, met de oorlog, alles komt door de oorlog. Gijs werd opgepakt en naar een werkkamp gestuurd. Hij was een SDAP-man, een felle socialist. Hij is door de Duitsers door zijn hand geschoten, daarom stond zijn middelvinger rechtop, die kon hij niet meer bewegen. Na vier jaar kamp kwam hij verwilderd, onder de luizen en vlooiën terug uit Duitsland gelopen.

Hij kreeg kennis aan een vrouw, maar die was getrouwd, met een collaborateur. Ze kregen een dochter, kleine Marietje. Ze trouwden alsnog. Bij de SDAP bekleedde hij een hoge functie. Gijs ontdekte dat zijn vrouw zelf ook lid geweest was van de NSB. Dat kon hij niet verkroppen. Hij raakte aan de drank. Toch sleepte het huwelijk nog tot 1965 voort. Kleine Marietje is op jonge leeftijd uit huis gelopen.

'Ik weet niet of het kind nog leeft', vertelt Jannie. 'Ze werd kleine Marietje genoemd omdat mijn zuster ook Marietje heet. Ik weet nog dat we een keer door de Wijttenbachstraat liepen en toen wees mijn zuster aan waar kleine Marietje woonde: in een kelder, halverwege de straat. Eerst woonde ze met een Turk in de Tutti-Fruttribuurt, aan de Pruimenstraat, en later dus in die kelder.' Ik beloof haar uit te zoeken of de Dienst de dochter kan opsporen. In het Dienstbericht is geen sprake van een dochter. 'Ik dacht er vanmorgen pas aan, toen ik bij de dokter was,' vertelt Jannie. Ze was vergeten om dat aan de Dienst te vertellen. Later die middag vindt de dienst uit dat de dochter de naam van de collaborateur droeg. Ze waren nog niet officieel gescheiden, toen de dochter werd geboren. Het is dus mogelijk dat kleine Marietje nog van de foute vader was.

Met Gijs ging het ondertussen niet goed: hij moest zijn huis uit, sliep dikwijls op straat, ging alsmat meer drinken. Maar hij was wel netjes en schoon op zichzelf. Als zijn pak helemaal versleten was, ging hij bij het Leger Des Heils een nieuw kostuum halen. Door de familie werd hij inmiddels geweerd. Ook Jannie heeft gezegd dat hij maar liever niet meer dronken aan de deur moest komen. En toen ze verhuisde, naar wat haar laatste woning wel zal worden, in de Eerste Passeerdersdwarstraat, zei haar familie dat ze hem maar niet van haar nieuwe adres op de hoogte moest stellen. En wist Gijs dus niet meer waar Jannie woonde.

Twee jaar terug kwam ze Gijs weer op het spoor: hij werd in verzorgingshuis Tabitha opgenomen, met een half been eraf. Dat hoorde ze van haar broer. Die lag daar ook.

Gijs was, met dat halve been, van straat opgeraapt. Waar de rest van dat been was, kon hij niet vertellen. Het was al heel lang zoek, het stonk verschrikkelijk, een enorme zweer.

Hij wilde niet geholpen worden aan dat been. Hij stopte met eten en drinken. Toen heeft de dokter Jannie nog gebeld. Ze zei: 'Het innerlijk van een mens, dat weet je nooit'. Ze zei: 'Laat hem zijn gang maar gaan. Misschien wil hij niet meer.' Toen isti wel weer gaan eten en drinken. Dat halve, stinkende been hebben ze laten zitten. Niet veel later is hij aan bloedvergiftiging gestorven. En nu ligt hij in zijn kist, met dat halve been en nog altijd die middelvinger, stijf omhoog.

Vrijdagmiddag. Koud, maar helder. Wind hard tegen. Ik maak een tussenstop bij mijn favoriete platenboer, hij belde vanochtend dat hij de limited edition van de nieuwe Waits voor me heeft klaarliggen, alsmede - het is wel een beetje gênant, had ik blozend mijn bestelling opgegeven, de nieuwe Elton John - ik vraag hem om de middelste van de driedubbelaar van Tom Waits, de cd met de ballades erop, even in de cd-speler te plaatsen, misschien zit er een bruikbaar lied bij. Dat zit erbij: mijn keus valt op nummer 13. 'If I Have To Go'. There is nothing for me in this world full of strangers, it's all somebody elses idea.

Om Elton John vraag ik maar niet. Dat zou Gijs niks vinden, Elton John op zijn uitvaart, slijmjurk, sodemieter op. 'Heb je toevallig 'de Internationale' vraag ik. Eigenlijk zou ik na het uitspreken van mijn gedicht liefst het strijdlid van de Socialisten door de aula laten schallen. Wellicht is de cd, met de recente opmars van de SP, in de peilingen althans, weer leverbaar. Maar die heeft hij niet. 'Daarvoor moet je naar een beurs toe', weet hij stellig, maar toont zich ingenomen met het denkbeeld dat de nieuwe Waits amper een uur nadat hij is uitgekomen al op een begrafenis zal klinken. Onderweg naar mijn bestemming in Buitenveldert doe ik nog een tweetal platenzaken aan: bij de laatste lijk ik beet te hebben, ja, de Internationale, daar heefti er een hoop van verkocht, vroeger, hij weet het nog goed. De Stem des Volks, die zongen dat. En de plaat heet Rode Poepie, vertelt hij enthousiast, om even later teleurgesteld vast te stellen dat het rode poepie al jaren uit de handel is genomen, nee, die's niet meer leverbaar. Vreemde naam, voor zo'n plaat, vind ik. Hij herhaalt de titel nog maar eens. Ik denk niet dat ik de titel helemaal goed heb verstaan.

Als ik ruim op tijd bij begraafplaats Buitenveldert arriveer, kom ik langs de Rietveldacademie, waar ik ooit een heel klein beetje ben opgeleid. Parkeer mijn fiets naast een hybride damesmodel, de enige andere fiets in het rek. Wel wat auto's op de parkeerplaats, er is kennelijk juist een uitvaart afgelopen, de aula stroomt leeg, terwijl ik mijn fiets aan het rek vastzet, hoor ik portieren dichtslaan, het gejack van startmotoren. Ik slenter naar de ingang van de aula, Van Bokhoven staat er al te kletsen met de uitvaartleider, een grote, bleke, oude man, Henk, stelt hij zich voor. 'We gaan er wat moois van maken hoor', zegt hij. Ik vraag of het uitvaartcentrum misschien de Internationale in bezit heeft. Dat zou zeker niet het geval zijn. Hij wil dat natuurlijk wel even gaan vragen, wijst hij met een vaag gebaar achter zich, maar maakt geen aanstalten dat voornemen tot uitvoering te brengen. Hij heeft mooie muziek klaargelegd hoor, haast hij zich te verklaren. Licht klassiek. Ik denk aan de nieuwe Tom Waits in mijn tas, maar besluit van mijn voornemen af te zien. Geen Internationale, geen Waits. Hij zou maar detoneren tussen het brave gezaag op de violen. Ik had dat dagen eerder moeten bedenken. Zoiets kun je eenvoudig downloaden, moet op internet gemakkelijk te vinden zijn.

Van Bokhoven vertelt dat hij de dochter een briefje heeft geschreven. Dinsdag al. Maar niets gehoord. 'Ik vind dat moeilijk,' vindt hij, 'om zo iemand dan te bellen, je overvalt de mensen er toch mee, hè.' Eerder die week, nadat Jannie zich de dochter te binnen bracht, en Van Bokhoven de dochter had opgespoord, bood ik aan om haar te bellen, en kwamen we tot de slotsom dat het duidelijker was als hij dat deed. Ik kan niet zeggen dat ik van de Dienst ben, komt mij voor. Het was dus een briefje geworden. En op dat briefje had hij dus niets meer gehoord. We zwijgen bedaard.

Gijs heeft toch mooi behoorlijk wat nagelaten. Dat zou een reden kunnen zijn om alsnog contact te zoeken met de Dienst. 'We horen het wel', vat Van Bokhoven samen. Hij informeert naar mijn welzijn. Prima, zeg ik. Dan vraagt hij wat ik zoal doe, de laatste tijd. Ik vertel over een project in het Rijksmuseum. Ja, en Uitvaartcentrum Zuid is bezig de achterstallige betalingen aan de dichters te verwerken, ik vertel hem dat er in Utrecht sinds een jaar ook een 'Poule des doods' functioneert. Peinzend speur ik de parkeerplaats af. De meeste auto's zijn verdwenen. De hybride damesfiets staat er nog, gezusterlijk naast mijn zwarte herenmodel. 'Moeizaam', zeg ik dan.

Ik vertel hem wat me dwarszit. Er ontspint zich een geanimeerd gesprek. Meestal zeggen we niet zoveel, zeker voorafgaand aan een uitvaart niet. Praten doe je op de terugweg maar.

Henk vindt dat het tijd is geworden. We gaan de aula binnen, Van Bokhoven schuift de tweede bank vooraan in, maar net niet ver genoeg om naast hem plaats te nemen. Zo dichtbij wil ik niet zitten. Ik neem in de voorste bank plaats. We luisteren naar de muziek.

Dan sta ik op, loop langs de kist en neem achter het marmeren spreekgestoelte plaats. Fraaie aula, duur uitgevoerd, er staat een eveneens marmeren doopvont met verkalkt water erin, wellicht bedoeld om wierook uit te zwaaien met gulle kwast, veel dopelingen zullen hier niet passeren, dopen doe je maar in de kerk. Achter mij een fors uitgevallen kruis van gepolitoerd hout, op de kist een bloemstuk met uitsluitend gele rozen. Veel werk gehad aan het gedicht, het werd uiterst moeizaam geboren, misschien wist ik te veel. Gisterenavond pas begon het ergens op te lijken. Onzeker. Misschien was ik in de loop van de week te veel van hem gaan houden, wat een leven, man, wat een leven.

Er is een weg door de wereld

I.M. Gijs van de Werf,
Dordrecht, 15 februari 1922 † Amsterdam, 10 november 2006

Er is een weg waarlangs bij helder licht een dapper man
die hard de Internationale zingt met grote stappen voorwaarts gaat,
ontwaakt, verworpenen, uit de nacht die ons onzichtbaar maakt.

Er is een weg waarlangs een schot weerklinkt. Er is die man,
zijn hand rood van het bloed dat uit hem stroomt, rood als het hart
dat in hem klopt, rood als de wond die de vijand sloeg.

Er is een zwarte wereld waar een man een witte uitweg zoekt,
een maagdelijke dageraad, er is een waarheid, goed en fout, scherp
onderscheid in zwart, in rood, in wit: donker hart en licht.

Er is een hand die geeft, een hand die neemt, een hand die vraagt,
er is een been dat hem niet verder draagt, er is kwaad bloed
dat alles zwart maakt in een witte droom.

Er is een zwaargewonde engel - bloed stroomt over zijn gezicht -
en die engel komt dan aan zijn doodsbed staan, spreidt zijn vleugels wijd
en spoort hem aan om uit de schaduw op te gaan in een groot, verblindend licht.

Het gedicht rolt er moeiteloos uit. Prachtig geluid. In eerste instantie merkte ik het discrete microfoontje niet op dat deels in het spreekgestoelte verzonken is aangebracht. Droog, kraakhelder knallen de zinnen door de lege aula: Alleen Van Bokhoven op de tweede bank, mijn tas naast de eerste rij, de uitvaartleider terzijde, de kist daartussenin, met het overschot van Gijs, wat had ik hem gegund, nog eens de Internationale te laten schallen, door de lege aula, de triomf van 'maar ik had gelijk. Ik had toch gelijk.' Ik vouw mijn gedicht in drieën, steek het in de envelop waarop zijn naam geschreven staat, schuif het geheel windvast onder de gele rozen op de kist. Laat mijn vingers met een theateraal gebaar over het koele fineer afglijden, geef een heel zacht klopje op de kist, ach niemand die het ziet. Een felle straal zonlicht schiet de ruimte binnen, ik knijp mijn ogen samen.

Ga weer naast mijn tas zitten. Nu heb ik de zon in mijn rug. Ik zie hoe de schaduw van mijn hoofd scherp op de achterzijde van de kist aftekt, alsof de kist van binnen wordt verlicht en je als op een röntgenfoto iemand in de kist kunt zien liggen, maar ik durf mijn hoofd niet te bewegen, ik doe maar net alsof ik dit niet zie. Niets ziende staar ik voor me uit. Als het tweede muziekstuk voorbij is wordt de ban gebroken door de uitvaartleider, die achter het spreekgestoelte heeft plaatsgenomen. Hij wil ons graag namens de familie bedanken 'voor uw aanwezigheid,' zegt hij plechtstatig, pauzeert even, kijkt me aan: 'en u voor uw prachtige gedicht'. Hij lijkt te menen wat hij zegt. Dan treedt hij terug. Terwijl de laatste muziek weerklinkt, treden de acht dragers de zaal binnen, schuiven de kaarsenstandaards terzijde, en terwijl we staan, wordt na een krachtig uitgesproken 'Alstublieft heren' de kist voorzichtig van zijn plaats gereden, naar buiten. Buiten aangekomen wordt de kist van de rolbaar op de schouderbaar geschoven. Opnieuw weerklinkt het Alstublieft heren verkeerd om. Het is de eerste keer dat ik deze formule zo hoor uitgesproken, en God weet hoe vaak het Heren alstublieft mij in de oren heeft geklonken. Dan begint de klok voor ons te luiden.

De uitvaartleider gaat voorop. Van Bokhoven en ik volgen. Daar gaan we. Buitenveldert ligt er keurig bij. We komen langs het graf van René van der Land, de voormalige adjunct van de Rietveldacademie, op een steenworp afstand van zijn geliefde academie te rusten gelegd, fijne kerel. Ook al weer bijna tien jaar dood. Ik herinner me van zijn uitvaartdienst dat de nabestaanden van de toen zojuist verschenen plaat van Bob Dylan 'Time out of mind' Not Dark Yet draaiden, omdat hij zo blij was, dat die plaat nog juist op tijd verscheen, dat hij die nog mocht horen. Ik heb die plaat nooit meer kunnen draaien zonder aan Van der Land te denken. We passeren een graf met een naaimachine erop afgebeeld. In dankbare herinnering.

Bij het strooiveldje houden we halt. Henk van de oude stempel laat de toebe-reidselen voor het dalen van de kist graag buiten beeld voltrekken. Hij vraagt of we nog iets willen zeggen, aan het graf. Een schepje zand, opper ik, dat vind ik altijd wel fijn. Dat kan. Zwijgend slaan we het dalen van de kist gade. Er is één roos op de kist gelegd. Die mag mee naar beneden. Gijs gaat diep, heel diep. Er komt geen einde aan het dalen van de kist. Er komt een einde aan het dalen van de kist. We werpen ons schepje zand. Ik mag eerst, de uitvaartleider bedient mij van een schrale portie. Je hoort het zand niet eens neerkomen, onderweg uiteengevallen. Ik passeer de schep rechtstreeks aan Van Bokhoven, de bazige hand van Henk negerend, die mag zelf opscheppen, dat doet hij gretig, even later klinkt de doffe klap van het zand op de kist. We kunnen gaan.

De rozen blijven achter aan de rand van de kuil, met de envelop met zijn naam erop ertussen gesproken, als een uitnodiging, een kaart met de naam van de afzender van de bloemen erop. We wandelen terug naar de koffiekamer. Alsof het zo afgesproken is, steken Van Bokhoven en ik simultaan een sigaret op. We roken altijd op de terugweg. Op de heenweg hoort dat niet, roken, onderweg naar het graf. Dat mag pas als we teruggaan, in het vooruitzicht van de koffie, waar bij de associatie pauze ook het roken hoort, zo iets zal het wel zijn.

Henk vindt, dat we er echt iets moois van gemaakt hebben, wat? Dat gedicht van u, met die engel erin, en al die kleuren, schitterend. 'Ja', begin ik enthousiast het levensverhaal van Gijs samen te vatten, 'het was een echte socialist moet u weten, en dan dat bloed, wist u, dat hij in de oorlog door zijn hand was geschoten, en dan later zijn been...' Dat vindt Henk altijd maar moeilijk. De verhalen van de mensen. Hij doet gewoon wat er op zijn papier staat. Al had hij dat hij het gedicht zo mooi vond net zelf erbij bedacht. Hij vond, dat hij dat ook nog moest zeggen. Dat had nergens opgeschreven gestaan.

Maar verder, ach, de mensen vragen hem wel eens: word je nou niet somber, zo de hele dag tussen de treurige mensen. Nee hoor, zegt hij dan. Hij heeft tamelijk definitief het woord veroverd. Zijn familie. Hoe vaak hij nu al opa is. Wat zijn kleinkinderen hem vertellen. Als er een familiefestje is. En dat hij dan om twaalf uur zegt: tis mooi geweest. En dat zijn kinderen dan zeggen: blijf nog even. Vertel nog eens wat. En dan vertelt hij wat je zoal meemaakt. In de uitvaartbranche. Vechtpartijen. Iemand die in Hoorn lag opgebaard en in Sloten werd begraven. En hij had echt een heel duur pak aan. Wel driehonderd euro. Ben je betoeterd, had hij gezegd. Je gaat niet vechten waar je moeder bij is. Ook al ligt ze opgebaard. Hij was wel bang voor zijn mooie pak geweest. Maar dat is het risico van het vak. De volgende dag in Sloten hadden ze enorm veel broodjes overgehouden. Echt enorm veel broodjes. We knikken beleefd. De risico's van het vak.

Als de koffie op is loop ik met Van Bokhoven naar buiten.

'Nou', begint hij, ons wat doodgeslagen gesprek hervattend, 'bij mij privé is ook wel het een en ander veranderd. Mijn partner en ik, en nog iemand, wij hebben met zijn drieën een café gekocht.' We wandelen in de richting van de fietsen. Van Bokhoven vertelt over deze wending in zijn leven. Zegt dan: 'dat moet je allemaal maar niet op je weblog publiceren.'

'Tuurlijk wel' antwoord ik, 'waar was dat café ook weer precies?' We fietsen een eind samen op. Van Bokhoven op een hybride damesrijwiel. Ik op mijn zwarte heren. Alstublieft.

COLOFON

Tekst

Mat Meijs

Vormgeving

Bertine Colsen, Den Haag

Druk

DeltaHage, Den Haag

Cultuurfonds BNG
 Postbus 30305
 2500 GH Den Haag
 (070) 3750523
 www.bng.nl

Fotografie

Hersenschimmen (pag. 8)
 Sjouke Dijkstra

All inclusive (pag. 9)
 Karel Zwaneveld

Film in de polder (pag. 10)
 Boven de 7e verdieping

Literatuur (pag. 12)
 Caro Bonink

Klassieke muziek (pag. 13)
 Peter Aquino

De eenzame uitvaart
 Rianne den Balvert (pag. 16)
 Mieke van der Voort (pag. 41, 57 en 69)

Opera Turandot (pag. 22)
 Emi Barendse, Gerard Vlekke

Ideënprijsvraag Unorthodox (pag. 23)
 Roy Borghouts

Verbeelding aan Zee (pag. 25)
 Hans Brouwers

Zand Erover (pag. 31)
 I. Timmer

Het Transparante Huis (pag. 32)
 C. de Gooyer

Festival Original Winds (pag. 34)
 Andre Rokhs

Faust (pag. 42)
 Ab Gietelink

SITUATIES (pag. 44)
 Radio Oostvaart/Ivar van Bekkum

GDMW Festival (pag. 46)
 Bas Czerwinski

SOH19 States of Nature (pag. 47)
 Bart van Overbeeke

Boost! (pag. 58)
 Jan Enning

Curlew River (pag. 61)
 Rob van Herwaarden

Handreiking Cultuureducatie (pag. 62)
 Katrien Mulder

2006 Lichtjaren (pag. 63)
 Marieke Wulms

